

Reinier van Reede van Ginckel en Frederik Willem van Reede van Athlone

Kanttekeningen bij de levensfeer van een adellijke familie, voornamelijk gedurende de jaren 1722-1742

J. Aalbers

De 2e mei 1742 werd te Voorschoten, als een mooi voorbeeld van de intergewestelijke parentage van de adel in de Republiek der Verenigde Nederlanden, het huwelijk ingezegend van Frederik Willem van Reede en Agrim, vierde graaf van Athlone, vrijheer van Amerongen, Ginckel, Elst en Lievendaal met Louisa Isabella Hermelina baronesse van Wassenaer van Duyvenvoorde. Een huwelijk in de kringen van families als de Van Reede's van Athlone en de Van Wassenaers van Duyvenvoorde had eerder het karakter van een alliantie tussen twee mogendheden dan van een verbintenis tussen twee particulieren.

Frederik Willem van Reede (1717-1747), geschilderd door J. P. Lambert in 1737, afm. 81,5 x 64,5 cm, zich bevindende in collectie Van Aldenburg Bentinck in kasteel Amerongen.

Foto: Iconografisch Bureau.

De na langdurige en moeizame onderhandelingen tenslotte overeengekomen huwelijksvoorwaarden met tal van minutieuze bepalingen werden dan ook niet alleen door de jonge graaf van Athlone en het baronesje Van Wassenaer van Duyvenvoorde getekend 1). Het document werd van de kant van de bruid medeondertekend door haar moeder Anna Margaretha Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde, haar neef Frederik Hendrik van Wassenaer van Catwyck, haar zwager Frederik Willem Torck van Heerjansdam en haar ooms Carel Lodewijk van Wassenaer van Doeveren, Willem Bentinck van Rhoon en Charles Bentinck van Nienhuijs. Van de kant van de bruidegom tekenden ook zijn moeder Henriëtte van Nassau douairière van Athlone en zijn zwager Jan Maximiliaan van Tuyll van Serooskerken. Uiteindelijk zou zijn oom Reinier van Reede van Ginckel, gezant van de Staten-Generaal aan het Pruisische hof, na terugkeer in patria eveneens het document ondertekenen. Deze oom had ondanks zijn afwezigheid een belangrijke rol bij de totstandkoming van het huwelijk gespeeld. Men kan zelfs stellen dat zonder zijn medewerking van deze verbintenis geen sprake had kunnen zijn. Tussen oom en neef bestond trouwens een in meer dan één opzicht goede relatie. In dit artikel zullen de positie en achtergronden van Reinier van Reede van Ginckel en van Frederik Willem van Reede van Athlone, en de voorgeschiedenis van het desbetreffende huwelijk worden besproken. Het is de bedoeling op deze wijze een bijdrage te leveren tot de bestudering van de levenssfeer van een belangrijke adellijke familie in de Republiek.

De Van Reede's

In 1557 kocht Goert van Reede, telg van een oorspronkelijk uit de omgeving van Munster afkomstig en in de veertiende eeuw in Overijssel gevestigd geslacht, het slot Amerongen. In hetzelfde jaar werd hij opgenomen in de Utrechtse ridderschap. Sindsdien hebben de Van Reede's in deze provincie een aanzienlijke rol gespeeld. Zij zaten twee eeuwen lang als heren van Amerongen in de Statenvergadering van het gewest en bekleedden meermalen ook ambten in de stad. Behalve de tak der Van Reede's van Amerongen bestonden er nog andere takken waarvan die van de Van Reede's van Renswoude eveneens belangrijk was.

Godard Adriaan van Reede, de bekende Staatse diplomaat, liet samen met zijn vrouw Margaretha Turnor het door de Fransen in 1673 in brand gestoken slot Amerongen in strakke stijl herbouwen. Vanwege zijn bijzondere verdiensten ontving hij de hoge heerlijkheid van Amerongen, die sinds 1629 aan de Staten van Utrecht was verpand, in volle eigendom 2). Zijn zoon Godard van Reede, heer van Ginckel, een verdienstelijk militair, die tot de hoogste rangen van het Staatse leger zou opklimmen, stak in 1688 met Willem III over naar Engeland. In 1692 keerde hij na grote militaire successen in Ierland behaald te hebben naar patria terug. De stadhouder-koning verhief hem toen tot graaf van Athlone en baron van Agrim. Veel inkomsten heeft de heer van

1) Het document met de huwelijksvoorwaarden is te vinden in het Rijksarchief Utrecht te Utrecht (RAU), Archief Huize Amerongen (AHAm), II, nr. 302.

2) A. W. J. Mulder, *Het kasteel Amerongen en zijn bewoners* (Maastricht, 1949) 32-96.

Kasteel Amerongen.

Foto (augustus 1961): Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Ginckel overigens niet uit zijn Ierse goederen getrokken aangezien reeds in 1699 alle uitgegeven landerijen door het Engelse Parlement werden teruggenomen. Zijn nazaten zouden zich ook pas tegen het eind van de achttiende eeuw in Groot-Brittannië vestigen. Wel voerden zij voortaan volgens het Engelse eerstgeboorterecht de titels van graaf en gravin van Athlone.

De eerste graaf van Athlone was gehuwd met Ursula Philipotta van Raesfelt, een beeldschone vrouw met grote, zachte, donkere en toch vurige ogen 3). Zij had van haar vader Reinier van Raesfelt het slot Middachten, de havezathe Herrevelt en het huis Roenberg in de omgeving van Gronau en Eepe met bijbehorende goederen geërfd. Gravin Athlone overleefde haar in 1703 aan een beroerte overleden man ruim achttien jaar. Gedurende die tijd had de douairière volgens een door het echtpaar in 1701 opgesteld testament het recht van vruchtgebruik van alle goederen, op voorwaarde dat zij de uit het huwelijk geboren kinderen *nae behooren ende staetsgelegenthey*t onderhield en hen zou doteren zoals tussen man en vrouw was overeengekomen 4). Dit laatste hield dan onder andere in dat na de dood van de langstlevende van het echtpaar de vrije heerlijkheid Amerongen, met alle bijbehorende goederen, rechten, gerechtigheden, hoge en lage jurisdicties, zou overgaan op de oudste zoon Frederik Christiaan. Deze tweede graaf van Athlone overleed echter reeds in

3) G. Brom, ed., *Archivalia in Italië, belangrijk voor de geschiedenis van Nederland*, II, Rijks Geschiedk. Publ., kl. serie IX ('s-Gravenhage, 1911) nr. 168b.

4) Testament 11-4-1701. RAU, AHAm, II, nr. 205.

Kasteel Middachten.

Foto (1949): Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

1719 na een vierjarig huwelijk met Henriëtte gravin van Nassau van Zuylestein. De rechten van Frederik Christiaan gingen toen volgens het testament van zijn ouders over op zijn drie inmiddels geboren wettige kinderen.

In Engeland en een aantal andere landen hield men zich in aristocratische kringen in toenemende mate aan het systeem van 'strict settlement' of 'fides commiss'. Bij dit systeem werd het te erven grondbezit steeds grotendeels of zelfs geheel vastgezet op de oudste zoon teneinde op deze wijze de handhaving van de positie en het prestige van de familie van generatie tot generatie te kunnen waarborgen⁵⁾. De andere zoons en dochters moesten dan genoeg nemen met financiële legaten die bovendien in jaarlijkse rentebetalingen konden worden omgezet. De eerste graaf en gravin van Athlone handelden in hun testament van 1701 echter gedeeltelijk anders. Zij reserveerden de heerlijke goederen van Middachten, met alle rechten en gerechtigheden daaraan verbonden, en andere bezittingen in het ambt van de Veluwezoom onder Rheden en van dat dorp afhankelijke kerspelen en nabuurschappen voor hun tweede zoon Godard Adriaan of diens wettige nakomelingen. De vrije adellijke havezathe Herrevelt, het goed Obeling of Oebeldinck in het

5) A. Goodwin, ed., *European Nobility in the Eighteenth Century* (Londen, 1953) passim. G. E. Mingay, *English Landed Society in the Eighteenth Century*, 2e dr. (Londen, 1964) 32 e.v. G. E. Mingay, *The Gentry* (Londen-New York, 1976) 68, 109-110. R. Forster, *The Nobility of Toulouse in the Eighteenth Century*, 2e dr. (Baltimore, 1971) 120-151. H. Reif, *Westfälischer Adel 1770-1860* (Göttingen, 1979) 80 e.v.

richterambt van Zelhem te Halle en het aan het graafschap Bentheim leenroerig goed Schouwing werden met de bijbehorende erven, rechten en gerechtigheden bestemd voor de derde zoon Reinier of diens nageslacht.

De volgende jongere zoons of hun wettige kinderen kregen ieder tegen afstand van alle verdere rechten op de nalatenschap een legaat van f 40.000 toegekend. Voor de dochters zou dit op dezelfde voorwaarde f 25.000 zijn. In 1721 bij het overlijden van de moeder zou het in dit verband alleen nog maar gaan om de vierde zoon Jacob en de dochters Margaretha, Anna Ursula, Reinira, Agnes, Hester en Dorothea. Dit dan met dien verstande dat Margaretha van Reede douairière van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh toen reeds het volledig legaat en Anna Ursula van Reede douairière van Lynden van Hemmen en Blitterswyck f 4.000 van de f 25.000 hadden ontvangen. Het testament van 1701 liet de mogelijkheid van dergelijke eerdere uitbetalingen open. De resterende financiële legaten moesten binnen het jaar na het overlijden van de langstlevende van de ouders worden uitbetaald. Zij waren eventueel met wederzijdse toestemming in jaarlijkse renten om te zetten. De financiële legaten behoorden echter volgens het testament uitsluitend door de erfgenamen van Amerongen en Middachten te worden opgebracht, *sonder dat onsen derden soon wegens de Herveltse goederen ende aenclieven van dien yets te laste sal hebben*. Hetzelfde gold voor alle schulden die het echtpaar zou nalaten. De twee oudste zoons zouden daarentegen de drie huizen van de Van Reede's in 's-Gravenhage in gezamenlijk eigendom krijgen. Zij zouden tevens mogen beschikken over al het roerend goed, contante penningen, zilver, goud, juwelen, obligaties, achterstallige renten en pachten en dergelijke, uitgezonderd hetgeen de ouders uit de hand aan de andere kinderen hadden gegeven. Duidelijkheidshalve was vastgesteld dat daar waar werd gesproken van nakomelingen de zonen op de dochters en de oudere op de jongere kinderen voorrang zouden hebben. Het testament bepaalde tevens dat de in het stift Munster gelegen goederen gemeenschappelijk bezit van de erfgenamen zouden zijn 6). Aangezien gravin Athlone echter over de Munsterse goederen vele ingewikkelde processen had te voeren, stond zij deze bezittingen in 1719 af aan haar zoon Reinier, mits hij de te maken onkosten geheel en al voor eigen rekening nam. De andere erfgenamen hebben hier later geen bezwaar tegen gemaakt 7).

Gravin Athlone was waarschijnlijk wel altijd katholiek geweest en liet op de havezathe Herrevelt de katholieke eredienst en zielzorg uitoefenen 8). Zij gaf in haar codicil van 1715 de wens te kennen begraven te worden met het kerkelijk ceremonieel dat verzorgd moest worden door haar katholieke dochters Margaretha, Hester en Dorothea. De douairière liet echter in hetzelfde en een volgend codicil van 1718 tevens een aantal veranderingen opnemen in hetgeen zij in 1701 met haar man was overeengekomen. Hierbij moet men weten dat zij nooit goed met haar schoonmoeder had kunnen opschieten, waarbij het verschil in geloof een niet geringe rol had gespeeld. Margaretha

6) Testament 11-4-1701. RAU, AHAm, II, nr. 205.

7) Acte 15-11-1719. RAU, AHAm, II, nr. 271.

8) Th. A. M. Thielen, *Bijdragen tot de geschiedenis van de katholieke enclave Groenlo-Lichtenvoorde* (Zutphen, 1966) 61-62, 168-169.

Turnor had bovendien de drie kleindochters Anna Ursula, Reinira en Agnes, die haar op Amerongen trouw hadden verzorgd, niet alleen met roerende goederen maar ook met legaten van respectievelijk *f* 4.000, *f* 3.000 en *f* 3.800 bedacht. Deze legaten zouden overigens twintig jaren na haar dood nog steeds niet uitbetaald zijn zodat daar aan achterstallige rentebedragen nog bijkwamen respectievelijk *f* 3.200, *f* 2.400 en *f* 3.040. Wijlen de vrouwe van Amerongen had tevens Frederik Christiaan het zilver van Amerongen en Margaretha van Reede douairière van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh en Godard Adriaan ringen met een diamant geschonken. Gravin Athlone wenste nu de *egaliteit* tussen de kinderen te herstellen door niet alleen in strijd met het testament van 1701 een verdeling van roerende goederen en zelfs van het vee voor te schrijven, maar door tevens te bepalen dat er extra-legaten zouden moeten worden uitgekeerd boven hetgeen zij en haar man reeds hadden vastgesteld. Deze aanvullende legaten bedroegen voor Reinier *f* 20.000, Jacob *f* 3.000, Reinira *f* 1.000, Agnes *f* 4.000, Hester en Dorothea ieder *f* 10.000. Gravin Athlone schonk thans ook legaten aan een aantal kleinkinderen, voor een gezamenlijke waarde van *f* 12.500. Tenslotte bedacht ze nog met *f* 2.000 de armen, voor wie Margaretha Turnor hetzelfde bedrag had uitgetrokken 9).

De eerste gravin van Athlone overleed 30 september 1721 op 78-jarige leeftijd en werd begraven te Ellecom. De schuldenlast op de goederen van Amerongen, Middachten en Herreveld was toen inmiddels opgelopen tot ruim *f* 110.000. Dit betekende dat de erfgenamen van respectievelijk Amerongen en Middachten thans tezamen *f* 350.500 aan legaten, schulden en pretenties van dezen en genen voor hun rekening hadden te nemen. Godard Adriaan van Reede weigerde daar echter in te berusten. De door hem op te brengen *f* 175.250 waren ongetwijfeld in jaarlijkse rentebetalingen om te zetten. Hij had dan echter ieder jaar *f* 7.000 uit te keren. Ja, zelfs *f* 10.950 indien men tevens rekening hield met de jaarlijkse bedragen voor de verponding en andere belastingen, het onderhoud van boerenhuizen en kribben, de hovenier, de rentmeester en de aan het huis Middachten te verrichten reparaties. Aangezien de totale inkomsten uit de Middachter goederen ongeveer *f* 8.300 per jaar bedroegen zou Godard Adriaan jaarlijks dus omtrent *f* 2.650 te kort komen 10). Hij was weliswaar als lid van de ridderschap van de Veluwe richter te Arnhem en in de Velwezooom en luitenantjagermeester, maar de inkomsten uit die functies dienden voor het levensonderhoud en dergelijke van hemzelf, zijn vrouw Maria van Nassau van Zuylestein en zijn vier kinderen. Godard Adriaan maakte onverkwikkelijke scenes met zijn broer Jacob en zijn katholieke zusters mee toen hij verklaarde bij het testament van 1701 te willen blijven en zelfs met gerechtelijke stappen dreigde 11). Vreesde onze baron aan de ene kant de ruïne van zijn gezin wanneer de bepalingen van de codicils van zijn moeder uitgevoerd werden, aan de andere kant was hij echter beducht dat het aanzien van de familie zou lijden indien de onenigheid tussen de

9) Codicils 24-3-1715, 3-11-1718. RAU, AHAm, II, nr. 209.

10) Zie stukken in RAU, AHAm, II, nr. 219.

11) Zie bijvoorbeeld de *insinuaties* van mr. Z. van Arnhem, scholtis van het ambt Rheden. RAU, AHAm, II, nr. 219.

broers en zusters in de openbaarheid kwam. Hij durfde zich zelfs een tijdlang niet te Arnhem te vertonen omdat men hem daar lastige vragen over de ware stand van zaken kon stellen. In alarmerende brieven aan zijn bemiddelende broer Reinier gaf hij te kennen het gevoel te hebben tussen twee kwaden te moeten kiezen 12). Godard Adriaan verzocht deze broer, die als vrijgezel voor lagere persoonlijke uitgaven stond dan hijzelf, de goederen van Middachten en het halve part in de drie huizen te 's-Gravenhage tegen de bezittingen van Herrevelt te ruilen. Reinier wees dit verzoek aanvankelijk van de hand, maar gaf uiteindelijk toch toe 13). Op 8 december 1721 werd tussen de twee broers een overeenkomst van gemelde strekking gesloten, met dien verstande echter dat de hofsteden Schuttenweert en de Cluijs met de bijbehorende houtgewassen, schaapsdriften en velden, die tot dan toe tot de Middachter goederen hadden behoord, eveneens aan de heer van Herrevelt zouden komen 14). De buitenwereld die de inhoud van de codicils niet kende en ook niet precies op de hoogte was van de totale op de erfenis drukkende schuldenlast, oordeelde dat de ruil in het voordeel van Reinier was 15). Deze had nu echter op zijn beurt met het probleem van de legaten en schulden te worstelen.

De nieuwe heer van Middachten wist evenwel na veel moeite voor zichzelf en de erfgenamen van Amerongen een niet geringe slag te slaan door zijn broer Jacob en zijn zusters te bewegen de codicils slechts gedeeltelijk te laten uitvoeren. Bij *een vast, vrintelik en onverbreeckelik accoort* werd 18 februari 1722 bepaald dat aan de ene kant de erfgenamen van Amerongen en Middachten afstand zouden doen van hetgeen de overleden gravin van Athlone tijdens haar leven aan sommige van haar kinderen had geschonken en zich ook zouden neerleggen bij de in de codicils verlangde verdeling van het meubilair en dergelijke, en dat aan de andere kant de extra-legaten slechts voor een kwart zouden worden uitgekeerd. De zusters Dorothea en Hester hadden zich evenwel alleen maar bij het accoord willen neerleggen nadat zij de toezegging hadden gekregen ieder niet *f* 2.500 maar *f* 3.500 aan aanvullende legaten te zullen ontvangen 16). De erfgenamen van Amerongen en Middachten hadden zodoende tezamen niet *f* 350.500 maar *f* 317.465 aan legaten, schulden en pretenties van dezen en genen voor hun rekening te nemen, waarvoor al spoedig een *subdivisie* tussen hen werd opgesteld 17).

In 1724 vielen als gevolg van het kinderloos overlijden van Jacob van Reede *f* 40.750 aan legaten weg. Bovendien werd toen diens persoonlijke nalatenschap verdeeld, waarbij Reinier juridisch advies moest inwinnen teneinde zijn broer en zusters erin te doen berusten dat daaruit eerst de *f* 10.000 aan hem

12) G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 5, 12-11-1721. RAU, AHAm, II, nr. 219, 282.

13) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 9-12-1721. RAU, AHAm, II, nr. 258.

14) Accoord 8-12-1721. RAU, AHAm, II, nr. 220.

15) G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 10-1-1722. RAU, AHAm, II, nr. 282.

16) Accoord 18-2-1722 (RAU, AHAm, II, nr. 223). Zie tevens het *magescheyt* van 6-2-1722 (RAU, AHAm, II, nr. 222).

17) Subdivisie 18-6-1722. RAU, AHAm, II, nr. 226.

werden terugbetaald die hij een tijd geleden aan de overledene had geleend 18). Inmiddels was Agnes, juffrouw van Elst, met de Overijsselse edelman Johan Philip Christoffel van Keppel, heer van Stoevelaar, gehuwd. Hester, juffrouw van Ginckel, en Dorothea, juffrouw van Middachten, vertrokken naar Westfalen toen de eerstgenoemde freule trouwde met Herman Otto von Asbeck. Zij bestookten van daaruit hun schoonzuster Henriëtte van Nassau douairière van Athlone met klaagbrieven over de onregelmatige betaling van hun in jaarlijkse renten geconverteerde legaten. Reinira, juffrouw van Lievendaal, verbleef het meest bij haar broer en schoonzuster Van Reede van Herrevelt.

Godard Adriaan van Reede van Herrevelt was maar wat blij dat hij zich nog alleen maar indirect met het gekrakeel over de jaarlijkse rentebetalingen vanwege de erfenis van zijn ouders had te bemoeien. Zijn cursus honorum verliep inmiddels naar wens. Na eerst als gedeputeerde ter Generaliteit het blijvend respect van griffier Fagel verworven te hebben 19), vervulde hij thans op verdienstelijke wijze zijn plichten als richter en luitenantjagermeester en weldra die als landdrost van de Veluwe. Van Reede van Herrevelt had vroeger het kasteel de Doorwerth in huur bewoond, maar vestigde zich in 1722 definitief te Arnhem en op het dicht bij die stad gelegen buiten de Clingelbeek. Hij besprak daar in hetzelfde jaar met zijn broer Reinier de pogingen die er in Gelderland en elders door Johan van Welderen en anderen in samenwerking met het hof te Leeuwarden werden ondernomen om tot herstel van het stadhouderschap te komen 20). Men behoefde in Gelderland niet meer bevreesd te zijn voor de tijdens de Plooierijen naar voren gekomen burgeronrust 21). De heren waren weer onder elkaar. Het leek echter niet ongewenst een stadhouder te benoemen teneinde voor het bemiddelen tussen de drie kwartieren van het gewest niet langer afhankelijk te zijn van personen van buitenaf. Willem IV werd in het najaar van 1722 inderdaad, op overigens beperkende voorwaarden, tot het stadhouderschap van Gelderland verheven. Van Reede van Herrevelt nodigde hem bij deze gelegenheid voor een feestelijk diner uit 22). De 'prinsgezindheid' van de gebroeders Van Reede was overigens gematigd van aard. Het wilde geïntregeer van Van Welderen om mede uit eigenbelang ook in Holland, Zeeland, Utrecht en Overijssel een stadhouderlijke restauratie door te zetten zagen zij hoofdschuddend aan. Hun cousijn Frederik Adriaan van Reede van Renswoude kante zich in Utrecht tegen een dergelijke restauratie 23). Diens aangetrouwde neef Wigbold van der Does van Noortwyck deed in Holland samen met de burgemeesters van Amsterdam

18) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 8-1-1725. RAU, AHAm, II, nr. 258.

19) Zie de brieven van F. Fagel aan R. van Reede van Ginckel in het Rijksarchief Gelderland te Arnhem (RAG), Bentinck-archief (BA), nr. 609.

20) G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 11-3-1722. RAU, AHAm, II, nr. 382.

21) A. H. Wertheim-Gijse Weenink, 'Gelderland van 1672-1795', in: J. J. Poelhekke e.a., eds., *Geschiedenis van Gelderland 1492-1795*, II (Zutphen, 1975) 278.

22) W. Buys aan burgemeesters van Amsterdam, 24-10-1722. Gemeente Archief Amsterdam (GAAMs), Oud Archief van de burgemeesters (OAB), nr. 23.

23) W. Buys aan burgemeesters van Amsterdam, 20-10-1722 (GAAMs, OAB, nr. 23). De Fénelon aan Louis XV, 27-4-1725 (Archives des Affaires Etrangères te Parijs (AAE), Cor. de Hol., t. 356).

hetzelfde 24). Het is in dit verband interessant dat Reinier van Reede met medeweten van zijn broer een tijdlang naar de hand van de dochter van Van der Does van Noortwyck heeft gedongen 25). Hun zwager Van Keppel van Stoevelaar sloot zich in Overijssel aan bij de factie van Adolf Hendrik van Rechteren tot Almelo 26), die zich gedurende deze jaren eveneens tegen een herstel van het stadhouderschap keerde en daarbij in contact stond met de Hollandse matadors 27). Van Reede van Herrevelt begreep mede op grond van deze relaties dat het alleen maar averrechts zou werken en de desintegratie in de Republiek zou doen toenemen indien men de machthebbers in Holland een stadhouder probeerde op te dringen. Hij noemde Van Welderen al spoedig *une peste dans la Republique par ses interests particuliers* en zal er wel niet rouwig om geweest zijn toen deze overleed 28). De vriendschappelijke verhouding die er inmiddels tussen de gebroeders Van Reede en Lubbert Torck van Rosendael was ontstaan, sloot hier goed bij aan. Het was namelijk het *kabaal* van deze heer van Rosendael dat na enige tijd de aanvankelijk dominerende factie van Adriaan van Lynden, de gewezen gouverneur van Willem IV, in evenwicht zou houden en zich gereserveerder ten aanzien van te ver gaande stadhoudelijke pretenties zou opstellen 29).

Van Reede van Herrevelt overleed in 1730 op 56-jarige leeftijd. Zijn dood werd door velen betreurd. Reinier was toen de enige nog in leven zijnde zoon van de eerste graaf en gravin van Athlone.

Reinier van Reede, heer van Ginckel, Middachten, Zuylenburg en het Roenberg

Reinier van Reede van Ginckel (1678-1747) had bij het overlijden van zijn broer Godard Adriaan reeds een lange militaire loopbaan achter de rug. Hij had nog samen met zijn vader tegen de Fransen gestreden en daarna evenals zijn oudste broer Frederik Christiaan de glorieuze jaren met Marlborough meegemaakt. Van Reede van Ginckel was geleidelijk aan bij de cavallerie

24) Chambéry aan Dubois, 18-11, 12-12-1721, 28-4, 9-10-1722 (AAE, Cor. de Hol., t. 346, 349, 350). J. Aalbers, 'Factieuze tegenstellingen binnen het college van de ridderschap van Holland na de vrede van Utrecht', *Bijdragen en Mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, XCIII (1978) 443.

25) A. C. van der Duyn aan een dochter van G. A. van Reede van Herrevelt, 6-1-1722. G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 25-3-1722. RAU, AHAm, II, nr. 282.

26) J. A. Sloet tot Warmelo aan A. H. van Rechteren tot Almelo, 9-9, 14, 16, 19-12-1718 (Rijksarchief Overijssel te Zwolle (RAO), Van Rechteren tot Almelo-archief (RA1A) nr. 444). A. van Keppel van Stoevelaar geb. van Reede aan R. van Reede van Ginckel, 3-2-1724 (RAU, AHAm, II, nr. 282).

27) Zie bijvoorbeeld de correspondentie van W. Buys en I. van Hoornbeeck met A. H. van Rechteren tot Almelo. RAO, RA1A, nr. 206, 311.

28) G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 26-3-1724. RAU, AHAm, II, nr. 382.

29) De Fénelon aan Morville, 8-11-1725, 26-2-1726 (AAE, Cor. de Hol., t. 359, 360). 'Mémoire instructif pour monsieur De la Baune', 4-4-1728 (AAE, Cor. de Hol., t. 366). De la Baune aan Chauvelin, 25-12-1728 (AAE, Cor. de Hol., t. 375). Van Reede van Herrevelt en Torck van Rosendael gaven in het kwartier van de Veluwe leiding aan de *correspondentie* tussen twintig leden van de ridderschap voor de *begeevinge van alle ampten en commissiën*. Het was door toedoen van deze correspondentie dat Van Reede van Herrevelt in 1728 het aanzienlijk ambt van landdros van de Veluwe verwierf. Zie de 'Acte van correspondentie opgerecht tusschen 20 leden van de ridderschap op den 20 october 1727' en de aantekeningen en resoluties van de correspondentie (RAG, Archief Rosendael (ARo), nr. 602, 603).

Reinier van Reede van Ginckel (1678-1747), geschilderd door onbekende meester, afm. 155,5 x 125,5 cm, zich bevindende in collectie Van Aldenburg Bentinck in kasteel Middachten.

opgeklommen tot de rang van majoor-generaal. Hij was daarnaast gouverneur van Venlo en werd juist in 1730 tevens kwartiermeester-generaal 30). Deze militaire functies legden hem geen windeieren. Naast de tractementen waren in dit verband ook de emolumenten van belang. Die van een gouverneur van Venlo alleen al bedroegen gemiddeld *f* 4.000 per jaar 31). Van Reede van Ginckel onderhield in deze Maasstad goede relaties met de plaatselijke notabelen. Zijn contacten met de bisschop van Roermond waren eveneens op wederzijdse hoffelijkheid gebaseerd. Men kon onder de boeken van de zelf tot de Nederduitsgereformeerde kerk behorende edelman een geschiedenis van het concilie van Trente naast de *Institutio* van Calvijn aantreffen. In die zin toonde hij respect voor de nagedachtenis van zijn moeder. Zijn belangstelling ging overigens eerder uit naar boeken over historische en militaire onderwerpen 32).

30) Van Reede van Ginckel werd later gouverneur van Bergen op Zoom en tenslotte van 's Hertogenbosch.

31) H. van Nellensteyn aan R. van Reede van Ginckel, 7-7-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). *Memories* van J. Klinck, 17-3-1737, 21-3-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 463, 465).

32) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 25-4-1725 (RAU, AHAm, II, nr. 258). Zie de lijst van de door Van Reede van Ginckel nagelaten boeken (RAU, AHAm, II, nr. 320).

De goederen van Middachten vormden afgezien van de daarop rustende lasten voor Van Reede van Ginckel ongetwijfeld een mooi bezit. Daar was allereerst het slot Middachten zelf. De eerste graaf en gravin van Athlone hadden de Amsterdamse architect Steven Vennecool ontwerpen laten maken voor een volledige restauratie van het in 1672 verwoeste slot. Jacob Roman, ontwerper van het Loo, het slot van Zeist en het barokjuweeltje de Voorst bij Eefde, was eveneens aangetrokken. Het nieuwe slot te Middachten was zowel van binnen als van buiten veel weelderiger dan dat te Amerongen. Men trof in de met goudleer, damast en tapijten behangen zalen en kamers vele schilderijen, prachtig meubilair, kasten, spiegels, kandelaars, zilverwerk en dergelijke aan. Dan waren er de grachten, waarover Van Reede van Ginckel een nieuwe toegangsbrug zou laten maken, de tuinen met in Franse stijl geschooren heggen, broderieën, vijvers, terrassen, tuinvazen en beelden, de hof, de 3 morgen grote boomgaard, de singels rond de weide- en bouwlanden, de alleëen en de beplante wegen. In die vanaf de Clarenbeek bij Arnhem via Rosendael, Biljoen en Rhederoord tot het hof te Dieren zich uitstrekkende reeks van fraaie buitenplaatsen was het *magnificq, aengenaem en weergaloos Middachten* zeker niet de minst betekenende 33).

Van Reede van Ginckel bezat als heer van Middachten het collatierecht van de kerk te Ellecom. Toen de boeren van Spankeren, die met de gemeente te Ellecom de predikant gemeen hadden, zich niet wilden neerleggen bij de door hem gewenste beroeping van dominee Kesselaer en zelfs bij het Hof van Gelderland hiertegen protest meenden te moeten aantekenen, nam de collator dit hoog op. Hij weigerde resoluut dominee Van Uchelen, de kandidaat van de Spankerse boeren, voor Ellecom te accepteren, *hoe dol de zaken ook mogten lopen* 34). Het was hem een 'point d' honneur' om eenmaal verworven

33) G. Boudaen aan R. van Reede van Ginckel, 6-9-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458). Zie tevens: Inventarissen van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 221, 230). E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 2-7-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459).

34) R. van Reede van Ginckel aan L. A. Torck van Rosendael, 2-9-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 426). Van Reede van Ginckel bleef des te meer bij zijn weigering omdat de boeren van Spankeren tot hun houding werden aangezet door de hem vijandiggezinde edelman W. J. van Dedem van den Berg. Hij gaf er tenslotte de voorkeur aan dat de gemeente te Spankeren dan maar van die in Ellecom gescheiden werd. Het Hof van Gelderland besloot daar in 1733 inderdaad toe. Inmiddels had Kesselaer, het wachten moe, elders een beroeping aanvaard. Zo moest Van Reede van Ginckel naar een nieuwe kandidaat uitzien. Zijn keus viel uiteindelijk op de bekwame proponent Van de Vyver, die de gemeente te Ellecom decennialang zou weten te stichten. In Spankeren kon men een predikant slechts een gering tractement toeleggen. De boeren aldaar zagen Van Uchelen dan ook al spoedig vertrekken. Van Reede van Ginckel wilde onder de gegeven omstandigheden niet zelf stappen ondernemen om de scheiding van de gemeenten ongedaan te maken. Hij genoot liever zonder enige *contradictie* van zijn collatierecht. R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 12-1-1729, 26-10-1734, 1-1-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 258). R. van Reede van Ginckel aan G. A. van Reede van Herreveldt, 21-1-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 568). R. van Reede van Ginckel aan advocaat Lamswerdt, 25-1-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 568). R. van Reede van Ginckel aan Z. van Arnhem, 16-11-1737 (RAU, AHAm, I, nr. 428). L. A. Torck van Rosendael aan R. van Reede van Ginckel, 4-1-1729, 13-2, 12-4-1731, 6, 22-2, 23-4, 8, 22-10, 10, 26-11, 3-12-1733, 15-7-1735, 1, 30-11, 28-12-1737, 12-5-1738, 16-6-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 457, 459, 461, 463, 464, 568). G. A. van Reede van Herreveldt aan R. van Reede van Ginckel, 6-5-1729, 12, 17, 24-1-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 568). R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 23-12-1732, 10-4, 4-11-1733, 12-3, 30-12-1734, 1-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 459, 460, 464). Z. van Arnhem aan R. van Reede van Ginckel, 20-1-1730, 13-4-1731, 4-11-1737, 4-4-1738, 18-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 457, 463-465, 568). L. van Eck aan R. van Reede van Ginckel, 31-3-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). G. van de Vyver

rechten met kracht te handhaven. De collator heeft overigens een van zijn huizen dichtbij de kerk te Ellecom voor ongeveer *f* 900 tot een nieuw *predikants huys* laten verbouwen 35).

In zakelijk opzicht waren vooral de bossen, hofsteden, huizen, weide- en bouwlanden, molen en tienden van de heer van Middachten van belang. Van Reede van Ginckel voelde zich ten zeerste bij het beheer van zijn landgoederen betrokken. Hij was stellig met een behoorlijke dosis zakelijk inzicht begaafd. Het Middachterbos op de berg, de Tasselt en de Elst waren voor hem dan ook in de eerste plaats exploitatiebossen. Regelmatig verschenen in couranten advertenties waarin Van Reede van Ginckel de verkoop van hakhout liet aankondigen. Het ging hierbij om zowel beuken-, eiken-, elzen- als akkermaalshout. Zo leverde Van Reede van Ginckel in 1726 voor *f* 2.550 beukenhout aan een groep participanten in een *fabricq* te Amsterdam 36). Het merendeel van het hakhout werd verkocht aan opkopers uit de eigen regio. Dit had het voordeel dat men dan niet voor hoge transportkosten stond 37). Slechts een klein gedeelte van het hakhout werd voor eigen gebruik bestemd. Van Reede van Ginckel liet tevens in zijn bossen gekweekte stekken en heesters op de markt brengen. Hierbij waren onder anderen Van Eck drost van de Doorwerth voor de graaf van Aldenburg, Van Spaen van Biljoen, burgemeester Brantsen uit Arnhem op Rhederoord en Willem IV voor het hof te Dieren en het Loo zijn afnemers. De heesters werden meestal tegen 4 stuivers het stuk verkocht. De eigenaar van de Gelderse Toren bij Dieren en anderen waren echter geduchte concurrenten zodat Van Reede van Ginckel in 1735 met 3½ en in 1736 zelfs met 3 stuivers per heester genoeg moest nemen. Het ging hierbij overigens om vrij grote hoeveelheden 38). Verkoop van stekken en heesters was mede in verband met de noodzakelijke uitdunning van de bossen gewenst. Alleen de beste heesters werden voor de eigen aanplant bestemd 39). Van Reede van Ginckel gaf zinnige aanwijzingen voor de door zijn hovenier en dagloners in de bossen te verrichten werkzaamheden. Geroid land behoorde eerst wat te blijven liggen voordat men daarin ging poten. Werd het akkermaalshout gekapt dan diende de grond diep te worden omgespit aangezien anders de heide de overhand kreeg en tevens het nieuwe hout niet goed kon groeien. Er moest regelmatig worden aangeplant en ingepoot.

aan R. van Reede van Ginckel, 8-12-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 20-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

35) R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 12-3, 30-12-1734, 23-9-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). L. A. Torck van Rosendael aan R. van Reede van Ginckel, 15-7, 13-9, 24-10-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, (?) -9, 14-10, 18-11, 12, 23-12-1735, 6, 27-1, 21-2, 27-3, 24-4, 15-5, 20-7-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 461, 462, AHAm, II, nr. 270).

36) A. Lanssel aan R. van Reede van Ginckel, 24-6-1723 (RAU, AHAm, I, nr. 568). J. de Bruyn aan R. van Reede van Ginckel, 21-12-1725, 1-2-1726 (RAG, BA, nr. 608). Zie tevens de brieven van W. R. Schaep en J. van der Kiel, respectievelijk in RAG, BA, en RAU, AHAm, passim.

37) W. R. Schaep aan R. van Reede van Ginckel, 18-1-1726. RAG, BA, nr. 608.

38) J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 9, 30-1, 10-3-1733, 10-12-1734, 18-11, 2, 23-12-1735, 27-1, 27-3, 31-10-1736, 3, 29-11-1737, 18-4-1738, 21-7, 1-9-1739, 6-5-1740, 14-11-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 459, 460, 462-466, AHAm, II, nr. 270). R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 22-10, 9, 12-11-1737, 26-9-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429). L. van Eck aan R. van Reede van Ginckel, 13-2-1733, 31-10-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 459, 462).

39) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 9-11-1737. RAU, AHAm, I, nr. 428.

Het jonge hout mocht niet te dicht op elkaar staan. Jonge bomen behoorde men daarentegen niet te veel te snoeien aangezien zij anders in kwaliteit achteruitgingen 40). Het resultaat van dergelijke aanwijzingen waren *de schoone boomen op Middachten* 41). Hierbij mocht men overigens ook wel denken aan de vruchtbomen in de boomgaard die soms van verre en eenmaal zelfs vanuit het Doornikse waren overgeplant 42). Deze bomen werden tijdens de strenge winter van 1739-1740 evenals *de persiken, abricosen en wijnstokken* zwaar beproefd 43). De vruchten uit de boomgaard werden evenals het fruit en de groente uit de hof vaak verkocht, bijvoorbeeld aan de prins van Oranje wanneer die met zijn gevolg te Dieren of op het Loo verbleef.

Enige weide- en bouwlanden waren eveneens in eigen gebruik. Bij het slot Middachten stond een *bouwhuis*, waar de bouwknacht een wagen, gereedschap en dergelijke had staan. Voor reparaties en andere incidentele werkzaamheden werden huurarbeiders aangetrokken. In het slot zelf trof men een huishoudster en een aantal domestieken aan. Tenslotte waren er een jongen voor de paardenstal, een melkmeid voor de koeien en jagers voor het wild en voor het toezicht in de bossen. Vertoefde Van Reede van Ginckel te Middachten dan was de paardenstal geheel bezet. Engelse paarden genoten zijn voorkeur. Hij was in het bezit van een koets, drie calèches en twee legerwagens. Voor de paarden waren er vele met goud en zilver bewerkte zadels, tuigen, dekken en sjabrakken. Het rundvee werd tegen de winter deels verkocht of geslacht en deels op stal gezet. Dit laatste was afhankelijk van de hoeveelheid voer en hooi waarover men kon beschikken. Het grashooi werd gemaaid in de *rijswaert*. Hoogwater zorgde hierbij echter vaak voor de nodige problemen. Herstelwerkzaamheden aan de dijk werden bij afslag uitbesteed. Vanuit Middachten werd op de IJssel gevist. De rivier was ook een hele uitkomst voor het transporteren van hout en andere zaken 44).

Het overgrote deel van de bij het slot Middachten behorende weide- en bouwlanden werd samen met de hofsteden, huizen en molen verpacht of verhuurd. Van Reede van Ginckel had in 1722 rond Middachten 35 pachtboeren 45). Sommige pachters waren tevens zelf eigenaar van een stuk grond. De verpachting geschiedde publiekelijk bij opbod of uit de hand. Een erva-

40) Zie de brieven van R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel in RAU, AHAM, I, nr. 428, 429, passim.

41) E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 14-12-1724. RAG, BA, nr. 608.

42) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 22-10, 12-11-1737. RAU, AHAM, I, nr. 428.

43) J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 29-3-1740. RAU, AHAM, I, nr. 429.

44) W. R. Schaep aan R. van Reede van Ginckel, 13-11-1725, 4, 18-1, 5-2-1726 (RAG, BA, nr. 608). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 10-3, 3-4, 17, 29-9, 10-11, 4-12-1733, 8-1, 16-2-1734, 24-5, 1, 26-7, 18-11, 12-12-1735, 29-6, 20-7, 31-10-1736, 13, 27-8, 15-10, 29-11, 24-12-1737, 4-4-1738, (?) -6, 21-7, 14-8, 1-9, 2-10, 20-11, 1-12-1739, 15-1, 4-3, 6-5-1740, 20-1, 14-2, 21-4, 24-11-1741 (RAU, AHAM, I, nr. 445, 459-466). A. Palmers aan R. van Reede van Ginckel, 10-9-1737, 29-3, 17-5-1740, 31-10-1741, 30-3, 8-6-1742 (RAU, AHAM, I, nr. 429, 463, 465-467). G. Pronk aan R. van Reede van Ginckel, 13-8-1737 (RAU, AHAM, I, nr. 463). A. D. Spaen van Biljoen aan R. van Reede van Ginckel, 16-7-1737 (RAU, AHAM, I, nr. 463). R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 30-5, 25-7, 26-9, 10-10-1739, 23-1, 12-3, 14-5-1740 (RAU, AHAM, I, nr. 429). Inventarissen van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAM, II, nr. 221, 320).

45) Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten. RAU, AHAM, II, nr. 221.

ren, vlijtige en trouwe boer genoot hierbij volgens Van Reede van Ginckel de voorkeur 46). De pacht moest in geld worden betaald. Er waren echter tevens aanvullende pachten in natura, bijvoorbeeld boter. De molenaar had boven zijn pachtsom ieder jaar 50 *grote eentvogelen* te geven 47). De heer van Middachten ontving tevens tienden 48).

De Middachter goederen vormden dus ongetwijfeld een mooi bezit. Dit kon echter niet gezegd worden van het bij Gronau en Eepe gelegen goed het Roenberg met zijn zeven pachters. Het oude huis was vervallen. Er waren daar bovendien voortdurend moeilijkheden met de voornaamste pachter Herman Eldering die soms zelfs het hout van zijn meester ten eigen bate verkocht. Had men voor de teelt van heesters bij Middachten een tekort aan eikels dan werden deze van het Roenberg betrokken 49).

Van Reede van Ginckel had reeds vóór het aanvaarden van zijn deel in de ouderlijke erfenis zelf de Utrechtse ridderhofstad Zuylenburg gekocht. Het in Overlangbroek gelegen Zuylenburg met zijn grachten, singels, bouwhuis, daghuurdershuisje en boomgaard was ruim 4 morgen groot. Hierbij kwamen dan nog 9 morgen land vanaf de Langbroeker- tot de Amerongerwetering en ruim 21 morgen grond vanaf de boomgaard van Zuylenburg noordwaarts tot de Goijerwetering. Deze ruim 34 morgen grond bestond aanvankelijk uit een tweede boomgaard en bouwland 50).

Een gedeelte van het bouwland was echter *slegte* grond waarvoor men vrijwel geen pachters kon krijgen. Van Reede van Ginckel besloot dan ook de *slegte* grond met elzen te laten bepoten, in de hoop dat men daardoor op den duur bij Zuylenburg goede bossen zou krijgen. Hij liet toen trouwens eveneens de wegen langs de Goijer- en Amerongerwetering bepoten. De hiervoor benodigde heesters werden vanuit de bossen van Middachten aangevoerd 51). De heer van Zuylenburg had tevens het recht van eigendom op de bij de ridderhofstad gelegen kapel met *plantagie*.

In de stad Utrecht bezat van Reede van Ginckel achter de wal tussen de Wittevrouwenpoort en het Meulensteegje een woning, een koetshuis en een stal voor acht paarden. De stal was in feite een in opdracht van de eerste graaf van

46) Zie bijvoorbeeld R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 7-12-1737. RAU, AHAm, I, nr. 428.

47) J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, (?) -9, 23-12-1735, 1-9-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464, AHAm, II, nr. 270). R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 16-11-1737, 19-12-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429).

48) De Middachter tienden brachten meestal ruim *f* 400 per jaar op. In 1731 en 1740 deed zich echter een verdubbeling voor. J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 19-6, 24-7-1731, 7, 24-7-1733, 1-7-1735, 29-6, 20-7-1736, 16-7, 13-8-1737, 21-7-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 457, 459, 461-464). Z. van Arnhem aan R. van Reede van Ginckel, 1, 8-7-1735, 5-8-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 461, 465, AHAm, II, nr. 270). A. Palmers aan R. van Reede van Ginckel, 16-8-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465). R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 25-7-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 429).

49) Voor de situatie op het Roenberg zie p. 107-108.

50) Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten. RAU, AHAm, II, nr. 320.

51) R. van Wessel aan R. van Reede van Ginckel, 27-3-1731, 3-6-1735, 24-4-1736, 1-11-1737, (?) -11-1739, 31-1-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 457, 461-464, 466). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 2-12-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 466). R. van Reede van Ginckel aan R. van Wessel, (?) -11-1737, 24-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429).

Athlone verbouwde ruïne van het voormalige Wittevrouwenklooster 52). Van Reede van Ginckel was tenslotte voor de helft en sinds 1738 volledig eigenaar van drie huizen in 's-Gravenhage die oorspronkelijk in het bezit van Margaretha Turnor waren geweest. Het ging hier om een groot en een klein huis aan de Kneuterdijk en een woning in een zijstraatje. Bij het grote huis behoorden tevens een stal en een koetshuis aan het Nagtegaalspad. Deze drie huizen werden niet door de familie van Reede zelf bewoond maar verhuurd. Zij brachten rond 1730 na aftrek van hetgeen jaarlijks aan reparaties en voor de verponding moest worden betaald tezamen ongeveer *f* 1.200 per jaar op. Na een verbouwing in 1738 stegen de huren tot *f* 1.990 53).

Het zal duidelijk zijn dat van de in deze paragraaf vermelde onroerende goederen die van Middachten de belangrijkste waren. Inmiddels drukten op deze goederen minder zware kapitaallasten dan voorheen aangezien Van Reede van Ginckel zijn aandeel in de legaten voor drie van zijn vijf zusters geheel had weten uit te keren. Na 1730 ontvingen alleen nog mevrouw Van Keppel van Stoevelaar en juffrouw van Middachten een jaarlijkse rente van ieder *f* 500 54). Van Reede van Ginckel streefde er tevens naar zijn andere schulden te converteren in leningen tegen lagere rente om ze vervolgens stuk voor stuk af te lossen. De inkomsten uit zijn militaire functies en dergelijke stelden hem daartoe inderdaad in staat. Van Reede van Ginckel was dan ook van mening dat het thans mogelijk moest zijn van de inkomsten uit de Middachter goederen na aftrek van de resterende rentebetalingen, de nodige reparatiekosten, de op te brengen belastingen, lonen en andere noodzakelijke uitgaven nog geld over te houden voor het aankopen van nieuwe landerijen. Hij achtte dit namelijk zeer gewenst omdat dan de inkomsten van het goed zouden kunnen toenemen. Van Reede van Ginckel vervulde gedurende de jaren 1730-1743 op verdienstelijke wijze diplomatieke missies aan het hof van de koning van Pruisen. Hij was tijdens die jaren slechts zo nu en dan zelf te Middachten aanwezig. Aangezien een Staatse gezant in Berlijn vergeleken met de andere diplomaten van Haar Hoog Mogenden redelijk van zijn tractement en bijkomende vergoedingen kon rondkomen, behoefde Van Reede van Ginckel gedurende zijn missies geen beroep te doen op de inkomsten uit de Middachter goederen. Hij was hierdoor des te meer overtuigd van de juistheid van zijn standpunt dat het thans mogelijk moest zijn uit die inkomsten wat over te houden voor het aankopen van landerijen 55).

52) Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 320). Richard aan R. van Reede van Ginckel, 21-10-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). Memorie en specificatie van Richard (RAU, AHAm, II, nr. 277).

53) Inventarissen van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 221, 320). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 16-10-1731 (RAU, AHAm, II, nr. 258). R. van Reede van Ginckel aan Th. Hanneman, 15-2-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 428).

54) A. U. van Reede douairière van Lynden van Hemmen en Blitterswyck aan R. van Reede van Ginckel, 3-12-1723 (RAU, AHAm, I, nr. 568). R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 1-12-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 457). W. R. Schaep aan R. van Reede van Ginckel, 11-5-1731 (RAU, AHAm, I, nr. 457). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, (?) -9, 14-10-1735, 7-1, 28-2, 18-4-1738, 13-11-1739, 2-2-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 464, 465, AHAm, II, nr. 270). R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 15-2-1738, 30-5-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429).

55) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 7-12-1737, 15-2-1738, 12-3-1740. RAU, AHAm, I, nr. 428, 429.

Van Reede van Ginckel heeft inderdaad zijn bezittingen rond Middachten op aanzienlijke wijze weten uit te breiden. Gedurende onze periode liet hij voor *f* 32.076 aan bouw- en weideland, rijswaarden, bos- en heidegrond en andere onroerende goederen kopen, een bedrag van *f* 800 voor een bouwland te Halle inbegrepen. Onder normale omstandigheden kon men na aftrek van de vaste lasten rekenen op een profijt van 4% (56). De heer van Middachten was bereid de gebruikelijke prijs volgens de waarde van de grond te betalen, maar ging daar niet gemakkelijk bovengit. Zijn zakelijk inzicht liet hem ook nu niet in de steek. Hij had *wel lust van meer landereijen bij Middagten te koopen* ten-einde zo de inkomsten van het goed te doen toenemen, doch niet om *exorbitante preisen* te betalen. Lag het te kopen stuk land echter ten aanzien van zijn andere bezittingen gunstig dan verhoogde hij zijn bod (57). Het gekochte land werd vaak aan de vroegere eigenaar in pacht gelaten. Van Reede van Ginckel liet na de koop soms van bouwland weiland maken aangezien hij in de loop der jaren ondervonden had dat weilanden een hoger rendement opleverden (58).

Jan van der Kiel, de hovenier van Middachten, die na het overlijden van rentmeester W.R. Schaep voor zijn meester tijdens diens afwezigheid de zaken waarnam, kwam door de landaankopen echter toch wel degelijk in financiële moeilijkheden. Voor reparaties en verbouwingen was vaak meer materiaal nodig dan men aanvankelijk had gedacht. Ook de benodigde arbeidstijd kon anders uitvallen dan eerst was begroot (59). Hier kwamen dan naast het geld voor de resterende rentebetalingen, de belastingen en andere vaste en incidentele uitgaven de niet geringe bedragen voor het gekochte land nog bij. De eigenlijke oorzaak van de financiële problemen van Jan van der Kiel was echter dat hij niet in staat was de boeren tot regelmatige betaling van de pacht te bewegen. De boeren raakten zodoende meer en meer met hun pachtbetalingen ten achter. Wanneer meester Jan hen tot betaling aanmaande klaagden en kermden zij over de slechte tijden en lage prijzen van de landbouw- en vee-teleproducten (60).

Het klagen en kermen van de pachters maakte op Van Reede van Ginckel weinig indruk. *Dit is haar ordinarisse taal, en heb haar noit niet soo lang ik in de werelt ben anders hooren spreken als van slegte tyt en dat hoog in noot sitten, maar hetselfde meriteert geen reflexie dewijle haar gebruik altoos is van te kermen en sig armelijk te houden om minder pagt te geeven* (61). Dit laatste was volgens hem onaanvaardbaar, *want landgoederen hebben en niet van te trecken soude slegte effecte worden* (62). Hij wilde soms wel geloven dat de boeren een

56) Inventarissen van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 221, 320). Zie tevens de correspondentie van J. van der Kiel met R. van Reede van Ginckel in RAU, AHAm, passim.

57) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 16-11, 7-12-1737, 30-5, 25-7-1739, 23-1, 15-10, 19-12-1740. RAU, AHAm, I, nr. 428, 429.

58) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 15-2-1738. RAU, AHAm, I, nr. 428.

59) J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, (?)7-1735, 4-4, 5-5-1738. RAU, AHAm, I, nr. 428, 461, 464.

60) Zie de vele brieven van J. van der Kiel over deze materie in RAU, AHAm, I, nr. 459-465, AHAm, II, nr. 270.

61) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 8-3-1738. RAU, AHAm, I, nr. 428.

62) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 23-1-1740. RAU, AHAm, I, nr. 429.

moeilijk jaar hadden meegemaakt, maar was dan al spoedig en niet altijd terecht van mening dat een vruchtbaar jaar voor hen weleens een *dubbelt* jaar zou kunnen zijn, waardoor zij wel degelijk in staat mochten worden geacht wat van hun achterstallige pacht af te lossen. Meester Jan moest de boeren dus maar *vlijtig* blijven aanmanen en hen *soo kort als moogelijk* was tot betaling houden (63). Van Reede van Ginckel had overigens met zijn scepticisme ten aanzien van de klachten van de pachtboeren zeker niet altijd ongelijk. Zijn houding ten aanzien van de mensen rond Middachten was soms hard, maar rekening houdend met de opvattingen en omstandigheden van die tijd niet onrechtvaardig. Van Reede van Ginckel verdedigde mede hun belangen toen hij de rentmeester van Willem IV erop liet wijzen dat die van Dieren niet het recht van plaggen steken en de schaapsdriften van zijn mensen mochten schaden door in de heide graafwerkzaamheden voor het aanleggen van een bos te verrichten (64). Hij liet 's winters *het armlaaken* aan de behoeftigen uitdelen opdat zij zich tegen de koude konden kleden (65). De heer van Middachten was tevens tijdens de strenge en langdurige winter van 1739-1740 uiteindelijk toch wel bereid toe te geven dat de armoede toen zo algemeen was dat hij wat betreft de betaling der pachten *patiëntie* had te betrachten (66). Het kostte Van Reede van Ginckel echter grotere moeite om geduldig te blijven tegenover zijn voornaamste pachter op het Roenberg. Herman Eldering had het daar dan ook wel naar gemaakt. De man dreigde de opzichter van het goed te zullen doodslaan, verkocht clandestien het hout van zijn meester en was op de betaling van zijn jaarlijkse pacht van *f* 450 in 1736 ruim *f* 700 en in 1739 al *f* 900 ten achter (67). Van Reede van Ginckel nam enige keren het besluit Eldering de pacht op te zeggen en beslag op diens vee en andere roerende goederen te laten leggen (68), maar kon dit dan uiteindelijk toch niet metterdaad doorzetten. De reden hiervan was dat de gewelddadige en desperate man vermoedelijk ook nadat hij van het goed zou zijn weggestuurd in de omgeving zou blijven rondhangen, waardoor niemand hem als pachter zou durven opvolgen (69). De andere pachters op het Roenberg waren wel minder

63) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 9-11, 7-12-1737, 8-3-1738, 30-5-1739, 12, 21-3, 5-4, 19-12-1740. RAU, AHAm, I, nr. 428, 429.

64) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 15-10-1740. RAU, AHAm, I, nr. 429.

65) Het *armlaaken* werd uit Doesburg aangevoerd. In 1740 ging het om 66 stuks. W. R. Schaep aan R. van Reede van Ginckel, 18-1, 5-2-1726 (RAG, BA, nr. 608). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 30-1-1733, 25-1-1735, 9-4-1737 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 459, 460). A. Palmers aan R. van Reede van Ginckel, 30-1-1742 (RAU, AHAm, I, nr. 467). R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 12-11-1737, 23-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429).

66) R. van Reede van Ginckel aan J. van der Kiel, 14-5-1740. RAU, AHAm, I, nr. 429.

67) R. van Reede van Ginckel aan H. Volbier, 20-9-1732, 7-1-1735, 8-4-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429, 458). H. Volbier aan R. van Reede van Ginckel, 2-9-1732, 7-1-1734, 16-7, 23-12-1735, 4-3-1740, 29-3-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 258, 429, 460, 465, AHAm, II, nr. 282). A. Palmers aan R. van Reede van Ginckel, 10-9-1737, 20-11-1739, 31-10, 15-12-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 463, 464, 466). A. van Keppel van Stoevelaar geb. van Reede aan R. van Reede van Ginckel, 9-8-1735, 4-1-1736, 8-8-1737, (?) -4-1738, 17-8-1739 (AHAm, I, nr. 461-464).

68) R. van Reede van Ginckel aan H. Volbier, 20-9-1732, 15-1, 19-3, 23-7, 27-8-1735, 4-12-1739, 19-3, 16-7-1740, 8-4-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 429, 458, AHAm, II, nr. 282). R. van Reede van Ginckel aan Meijnders, 4-12-1739, 19-3-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 429). H. O. von Asbeck aan R. van Reede van Ginckel, 24-11, 24-12-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 459). H. Volbier aan R. van Reede van Ginckel, 12-8-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 282).

69) H. Volbier aan R. van Reede van Ginckel, 8-3-1735, 13-5, 8-7-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 429, 461, 465). R. van Reede van Ginckel aan H. Volbier, 2-6-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 429).

lastig, maar er eveneens op uit zich aan regelmatige betaling van de pacht te onttrekken. Bovendien waren er enige personen die allerlei pretenties op het goed meenden te hebben. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Van Reede van Ginckel geprobeerd heeft zijn Munsterse bezittingen te verkopen. Dit mislukte echter evenzeer als zijn poging de graaf te Burgsteinfurt te bewegen diens achter het slot Middachten in de Havikerwaard gelegen hofsteden tegen het Roenberg te verruilen 70).

Vergeleken met de situatie op het Munsterse goed waren de moeilijkheden met de pachters rond Middachten van veel minder ernstige aard. De achterstand in pachtbetalingen was echter ook daar wel zo groot dat meester Jan het niet klaar speelde om uit de inkomsten van de Middachter goederen voldoende geld voor de nieuw aangekochte landerijen over te houden. Zo moest Van Reede van Ginckel dan met het inkomen uit zijn militaire functies de tekorten opvangen. Gelukkig verbeterde de pachtbetaling echter na de winter van 1739-1740 enigermate aangezien toen niet alleen het koren maar ook de tabak een behoorlijke prijs maakte 71). Van Reede van Ginckel kreeg bovendien in Arnoldus Palmers een nieuwe en nauwgezette rentmeester. Desalniettemin waren de pachters rond Middachten nog in 1747 tezamen voor ongeveer *f* 11.700 op hun betaling ten achter 72).

Een prudent heer belegde zijn geld niet alleen in landbezit. Het was zaak het risico wat te spreiden. Van Reede van Ginckel leende dan ook tevens geld tegen rente aan particulieren. Deze particuliere leningen bedroegen bij zijn overlijden *f* 20.100 73). Tegen diezelfde tijd had hij voor *f* 7.200 in binnenlandse, voornamelijk Utrechtse en Hollandse overheidsschuld geïnvesteerd. Hij schreef verder regelmatig in op de Utrechtse- en Generaliteitsloterijen 74). Buitenlandse overheidsleningen waren vaak aantrekkelijk van wege hun hoge rentevoet. Zo nam Van Reede van Ginckel deel aan een aantal keizerlijke leningen: in 1733 voor *f* 15.000 aan 6% losrenten op Silezië, in 1735 voor *f* 5.000 aan lijfrenten tegen 9% en voor eveneens *f* 5.000 en later nogmaals *f* 3.000 aan losrenten tegen 5% op het kwikzilver te Idria en tenslotte voor *f* 10.000 aan losrenten tegen 8% op Bohemen. Hij bezat een tijdlang ook Britse obligaties, maar die effecten deed hij weer van de hand 75).

70) A. van Keppel van Stoevelaar geb. van Reede aan R. van Reede van Ginckel, 3-2-1724, 19-12-1725, 8-1, 6-2-1726 (RAG, BA, nr. 608, RAU, AHAm, II, nr. 282). H. Beckerinck aan R. van Reede van Ginckel, 29-12-1725 (RAG, BA, nr. 608). H. Volbier aan R. van Reede van Ginckel, 21-12-1734, 23-12-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, AHAm, II, nr. 282). R. van Reede van Ginckel aan H. Volbier, 15-1, 23-7-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 428, AHAm, II, nr. 282). R. van Reede van Ginckel aan Hoffmann, (?) -5-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 429).

71) A. Palmers aan R. van Reede van Ginckel, 20-9, 4-10, 16-12-1740, 30-6, 31-10-1741, 30-1-1742 (RAU, AHAm, I, nr. 465-467). J. van der Kiel aan R. van Reede van Ginckel, 21-4-1741, 30-1, 20-2-1742 (RAU, AHAm, I, nr. 466, 467). Z. van Arnhem aan R. van Reede van Ginckel, 26-2-1742 (RAU, AHAm, I, nr. 467).

72) Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten. RAU, AHAm, II, nr. 320.

73) Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten. RAU, AHAm, II, nr. 320.

74) Het lot was hem hierbij overigens zelden gunstig gezind. Zie bijvoorbeeld Th. Hanneman aan R. van Reede van Ginckel, 28-10-1735, 22-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 428, AHAm, II, nr. 282). R. van Reede van Ginckel aan Th. Hanneman, 12-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 428).

75) J. de Bruyn aan R. van Reede van Ginckel, 8-4, 12-7, 25-11, 20-12-1735, 30-10-1736, 11-6, 19-7-1737 (RAU, AHAm, I, nr. 462, 463, AHAm, II, nr. 282). W. G. Deutz aan R. van Reede van

De handelscompagnieën trokken eveneens de belangstelling van onze edelman. Hij was zelfs een der hoofdparticipanten in de *Utrechtse provinciale compagnie*, maar dat stelde financieel niet veel voor 76). Van Reede van Ginckel wist in 1731 twee actiën in de W.I.C. voor *f* 10.815-15-0 met winst van de hand te doen 77). Een aantal jaren later kocht hij nogmaals twee actiën in dezelfde compagnie. De heer van Middachten investeerde in 1740-1741 voor ruim *f* 39.000 in drie actiën van de V.O.C. 78). Hij bezat tenslotte nog tien *berbiesjes* (actiën van de compagnie van Berbice) van ieder *f* 450, die in 1735 tezamen reeds *f* 5.200 waard waren en als gevolg van het toenemen van het aantal plantages in prijs bleven stijgen 79). Jan van de Bruin was zijn tussenpersoon met de Amsterdamse beurs. Deze en ook een aantal solliciteurs-militair 80) verrichtten voor hem tevens allerlei betalingsopdrachten. De heer van Middachten zou in 1747 bij Jan van de Bruin en de Amsterdamse Wisselbank een tegoed hebben van *f* 46.722-11-0 81).

Van Reede van Ginckel was niet alleen een grootgrondbezitter en een rentenier die zelfs op de beurs liet speculeren, maar tevens participant in een aantal schepen. Zo bezat hij gedurende de jaren 1730-1731 eerst een 1/32 en vervolgens een 1/16 part in het te Vlissingen geëquipeerde schip *Middachten* waarmee handel werd gedreven op de Afrikaanse kust. De eerste reis van dit schip duurde weliswaar zeer lang, maar kon uiteindelijk met winst voor de participanten worden afgesloten. Van Reede van Ginckel had daar des te meer profijt van omdat hij zijn 1/32 part niet had laten verzekeren en dus van de winst geen assurantiepenningen behoefde af te trekken. Het was daarentegen maar goed dat hij voor de tweede reis van de *Middachten* zijn 1/16 part wel liet verzekeren want het schip leed 1 januari ter hoogte van Calais schipbreuk. Van Reede van Ginckel had toen inmiddels tevens een 1/32 part van het schip *Andries* voor zijn rekening genomen. De reis van de *Andries* werd evenwel zonder winst afgesloten 82). De in Zeeland een tijdlang levende hoop dat er grote mogelijkheden in de Afrikaanse handel zouden liggen, indien

Ginckel, 11-6-1737 (RAU, AHAm, I, nr. 463). H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, 1-11-1737, 1-12-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 463, 465). R. van Reede van Ginckel aan J. de Bruyn, 2-7-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 282). R. van Reede van Ginckel aan W. G. Deutz, 28, 31-7-1742 (RAU, AHAm, I, nr. 429). Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 320).

76) Zie bijvoorbeeld E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 15-5-1731. RAU, AHAm, II, nr. 282.

77) J. de Bruyn aan R. van Reede van Ginckel, 30-10-1725, 14-4, 27-6-1730, 5, 26-6-1731. RAG, BA, nr. 608. RAU, AHAm, II, nr. 282.

78) R. van Reede van Ginckel aan J. de Bruyn, 17-12-1740, 18-4-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 429). J. de Bruyn aan R. van Reede van Ginckel, 3-1, 10-3, 30-6-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 466). Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 320).

79) J. de Bruyn aan R. van Reede van Ginckel, 1-2-1726, 17-9, 17-10-1732, 7-9, 7-10-1735, 16-11-1736, 3-12-1737, 20-9-1740, 15-12-1741 (RAG, BA, nr. 608. RAU, AHAm, I, nr. 361, 462-466, AHAm, II, nr. 282). Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 320).

80) Hierbij valt vooral te denken aan de solliciteur-militair P. Monck te Utrecht.

81) Inventaris van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten. RAU, AHAm, II, nr. 320.

82) H. van Hoorn aan R. van Reede van Ginckel, 23-6-1730, 17-8-1731 (RAU, AHAm, I, nr. 456). N. J. van Hoorn aan R. van Reede van Ginckel, 2-3, 10-7, 20, 29-12-1730, 28-3, 29-5, 31-7, 6-8-1731, 9, 24-1, 30-12-1732, 23-6-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 456, 457, 459).

men de vaart op die gebieden tegen betaling van een recognitiegeld aan de W.I.C. voor particulieren openstelde 83), was ten aanzien van althans deze equipages wat al te optimistisch gebleken. Deze teleurstelling zou Van Reede van Ginckel er evenwel niet van weerhouden tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog voor respectievelijk een 1/8 (f 1.961-6-12) en een 1/3 (f 7.139-17-10) part deel te nemen in de te Amsterdam voor de in tijd van oorlog lucratieve vaart op Frankrijk en de Straat geëquipeerde schepen *Vrouwe Constantia* en *Middachten*. Twee reizen van de *Vrouwe Constantia* zouden hem toen een winst van respectievelijk f 550 ($\pm 28\%$) en f 300 ($\pm 15\%$) opleveren 84).

De hele handelwijze van Van Reede van Ginckel wijkt duidelijk af van de traditionele, nogal simplistische voorstelling van een economisch ingedutte en verarmde adel in de oostelijke landgewesten van de Republiek 85). Een verstandig edelman zocht naar middelen om zich te verrijken. Dit wil echter geenszins zeggen dat we in Van Reede van Ginckel een soort 'gentilhomme bourgeois' hebben te zien. Hij was zich daarvoor te zeer bewust van zijn adellijke geboorte en afkomst. Het kostte hem geen moeite om in 1731 de vereiste bewijsstukken van minimaal zestien in alle kapittels en stiften erkende adellijke kwartieren onder zijn voorouders, waarvan acht aan vaders- en acht aan moederskant te overhandigen, teneinde door de grootmeester, markgraaf Albrecht Friedrich von Brandenburg, tot de Johannierter-orde te Sonnenburg te worden toegelaten 86). Van Reede van Ginckel was toen reeds Malthezer-ridder en als zodanig commandeur van Werden.

De typering 'gentilhomme bourgeois' paste trouwens ook daarom niet bij hem omdat hij ten zeerste overtuigd was van het belang van een zwaardadel. De reactie van Van Reede van Ginckel op de uiteindelijke mislukking van zijn pogingen om tot het college van de Utrechtse ridderschap te worden toegelaten zal dit duidelijk maken.

De heer van Middachten heeft er na het overlijden van zijn broer Van Reede van Herrevelt niet naar gestreefd in het college van de ridderschap van de Veluwe te worden opgenomen, hoewel het grootste gedeelte van zijn onroerende goederen in dat kwartier lag en hij ambtsjonker van Rheden was 87). De maatschappelijk-politieke ambities van Van Reede van Ginckel waren veel eerder op Utrecht dan op Gelderland gericht. Hij was in het Sticht kanunnik in het Domkapittel, daarbij tevens proost van Elst en prebendaris van Ter Horst, met alle emolumenten en pachten van dien. De domdeken H. vanNellesteyn was een van zijn vrienden. Zij behoorden beiden tot de zoge-

83) J. de Bruyn aan R. van Reede van Ginckel, 14-4-1730. RAU, AHAm, II, nr. 282.

84) J. Beth aan R. van Reede van Ginckel, 19-8, 19-9-1744, 6-9, 24-11-1745, 27-12-1746, met rekeningen en andere stukken (RAU, AHAm, II, nr. 275). C. Post aan R. van Reede van Ginckel, 21-5-1744 (RAU, AHAm, II, nr. 264). J. Beth aan H. van Nassau douairière van Athlone, 28-1-1748 (RAU, AHAm, II, nr. 264).

85) Zie bijvoorbeeld Wertheim-Gijse Weenink, 'Gelderland van 1672-1795', 233.

86) C. W. H. B. van Pallandt aan R. van Reede van Ginckel, 14-6-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). R. van Reede van Ginckel aan A. F. von Brandenburg, 17-6-1731 (RAG, BA, nr. 597), met andere stukken. C. von Finckenstein aan R. van Reede van Ginckel, 3-3-1732 (RAG, BA, nr. 597). H. van Hoorn aan R. van Reede van Ginckel, 26-6-1731 (RAU, AHAm, I, nr. 457).

87) Het was niet Van Reede van Ginckel zelf maar de zoon van zijn overleden broer Van Reede van Herrevelt, eveneens Godard Adriaan geheten, die vanaf 1734 de naam van het geslacht Van Reede in het college van de Veluwse ridderschap hooghield.

naamde *correspondentie*, dat wil zeggen tot de meerderheidsfactie onder de heren van het kapittel. Van Reede van Ginckel schoof regelmatig bij het overlijden van een van de vóór hem zittende kanunniken een plaats op de tourbeurt op. In 1733 verwierf hij op deze wijze door het sterven van Jacob van Dam het jus nominandi tot de eerste openvallende prebende van 't kapittel. Vier jaren later zou hij inderdaad een prebende tegen *f* 8.715 kunnen verkopen. Bij het sluiten van de rekeningen ontvingen de heren soms een aardig bedragje 88). Wanneer Van Reede van Ginckel in Utrecht vertoefde woonde hij de talrijke, langdurige en met veel wijn besproeide maaltijden van de kanunniken bij. Dit deed hij dan eveneens ten aanzien van de maaltijden van de regenten van de Leeuwenburghs- en Apostelgasthuizen. Onze edelman was regent van beide gasthuizen en sinds 1733 tevens tweede huismeester van het Leeuwenburgh 89).

Van Reede van Ginckel heeft tijdens het leven van zijn oudste broer Frederik Christiaan, die als heer van Amerongen in het Stichtse ridderschapscollege zat, de wens gehad onder de geëligeerden, het eerste lid van de Statenvergadering, te worden opgenomen. Na het overlijden van deze broer in 1719 streefde hij echter naar toelating tot het college van de ridderschap van Utrecht. Van Reede van Ginckel had met het oog hierop de ridderhofstad Zuylenburg met de bijbehorende grond gekocht. Een kandidaat moest namelijk vijf bewijsstukken kunnen indienen: 1e, dat hij een ridderhofstad bezat; 2e, dat zijn in het gewest zelf gelegen goederen meer dan *f* 25.000 waard waren; 3e, dat deze goederen niet met hypotheek en dergelijke belast en dus zijn volle eigendom waren; 4e, dat hij lid was van de Nederduitsgereformeerde kerk; 5e, dat hij de leeftijd van 25 jaar had bereikt.

Het kostte de nieuwe heer van Zuylenburg geen moeite de vereiste bewijsstukken op tafel te leggen. Het duurde echter tot 1730 alvorens hij een reële kans leek te krijgen om het door hem gestelde doel te bereiken. In dat jaar raakte namelijk zijn 71-jarige cousijn Van Reede van Renswoude in grote moeilijkheden. Frederik Adriaan baron van Reede, vrijheer van Renswoude, heer van Emmickhuysen en Borneval (1659-1738), president van het college van de ridderschap van Utrecht en gedeputeerde ter Generaliteit, was een zeer rijke man van de wereld, welwillend, vrijgevig, integer, begiftigd met een goed oordeel, die door een lange ervaring een grote kennis van zaken had,

88) H. van Nellesteyn aan R. van Reede van Ginckel, 11, 18-5, 12-12-1724, 9-1-1725, 9-1-1733, 14-1-1735, 28-3, 8-5-1736, 13-1-1741 (RAG, BA, nr. 608. RAU, AHAm, I, nr. 459, 460, 462, 466, 568). E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 9-1-1725, 2-7, 5-11-1726, 4-2, 2-11-1730, 15-5-1731, 16, 30-1, 2-6-1733, 14-1, 8, 15-2, 30-9, 25-10, 18-11-1735 (RAG, BA, nr. 608. RAU, AHAm, I, nr. 456, 459-461, 568, AHAm, II, nr. 282). M. Luls aan R. van Reede van Ginckel, 29-8-1730, 25-12-1733, 15-1-1734, 22-2-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 456, 460, 461). E. van Drakenborch aan R. van Reede van Ginckel, 16-1-1733, 8-2-1735, 17-4-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 462, AHAm, II, nr. 282). P. Monck aan R. van Reede van Ginckel, 6-5-1735, 6-7-1736, 19, 26-3-1737 (RAU, AHAm, I, nr. 461-463). Extract resoluties van domdeken en het kapittel ten Dom te Utrecht, 4-6-1725, 7-2-1729 (RAU, AHAm, I, nr. 568. RAG, Archief Huize Middachten (AHM), nr. 411). Rekeningen van goederen behorende aan de prebendarissen van Ter Horst (RAU, AHAm, II, nr. 269).

89) E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 2-2, (?)3-1725, 4-12-1730, 24-11-1733 (RAG, BA, nr. 608. RAU, AHAm, I, nr. 456, 459). De Ruever aan R. van Reede van Ginckel, 2-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464). W. C. van der Muelen aan R. van Reede van Ginckel, 2-11-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465).

maar zich wat te veel overgaf aan een gemakkelijk en plezierig leven en de kracht miste om zijn standpunt door te zetten. Zijn krediet was jarenlang zeer groot geweest 90), maar geleidelijk aan minder geworden 91). Van Reede van Renswoude dreigde thans in de beruchte sodomitische affaire betrokken te geraken. Met ontzetting had men geconstateerd dat het land besmet was met *die gruwelyke sonde*. Het gewone volk was hierbij al spoedig verontwaardigd dat weliswaar werd overgegaan tot executies, maar dat de geëxecuteerden van eenvoudige afkomst waren en personen van aanzien de kans kregen te ontsnappen. Tal van *luyden van rang* werden er namelijk van verdacht bij de sodomitische affaire betrokken te zijn. Zo viel het op dat Van Reede van Renswoude zijn stoel ter Generaliteit onbezet liet. De oorzaak hiervan was dat Van Reede van Renswoude dagelijks op zijn heerlijkheid exorbitante berichten uit 's-Gravenhage ontving waarin hij werd gewaarschuwd voor de *swaere bedreygingen van 't grauw* tegen zijn persoon. Hoewel vermoedelijk 'onschuldig' durfde hij toch niet meer naar 's-Gravenhage te gaan. Het duurde niet lang of Van Reede van Renswoude bood zijn ontslag aan als gedeputeerde ter Generaliteit en ging ondanks zijn hoge leeftijd en slechts vergezeld door zijn kamerknecht en een postiljon op reis. Dit deed zijn reputatie geen goed. Tegelijkertijd was een ander lid van de ridderschap van Utrecht, Lodewijk Adriaan van Nassau van Zeist, ernstig ziek en volgens velen zelfs stervende 92).

Van Reede van Ginckel achtte onder deze omstandigheden een uitbreiding van het aantal leden van het college van de ridderschap onvermijdelijk. Hij hoopte daarbij zelf met behoud van zijn militaire functies kandidaat te zullen zijn. Van de vier confraters van Van Reede van Renswoude en van Van Nassau van Zeist lieten Joost Taets van Amerongen van Natewisch, Vincent Maximiliaan van Lockhorst van Ter Meer en Johan Adolph van Renesse van Lockhorst zich inderdaad niet onwelwillend over een eventuele kandidatuur van de heer van Zuylenburg uit, terwijl Pieter Godard van Rossem van Hardenbroek zich aanvankelijk op de vlakte hield 93). Het liep echter toch anders dan Van Reede van Ginckel het zich had voorgesteld. Van Reede van Renswoude keerde een paar maanden later naar zijn heerlijkheid terug en verscheen, hoewel *civiliter mortuus*, op den duur zelfs weer in de vergadering van de ridderschap. Hij was daar voortaan geheel afhankelijk van de matador Taets van Amerongen van Natewisch, met wie de familie Van Reede overi-

90) Van Reede van Renswoude stond nog gedurende de jaren 1719-1722 aan het hoofd van de meerderheidsfactie onder de leden van de Utrechtse ridderschap. Zie de Acten van harmonie van 10-11-1719 en 4-3-1722 in RAU, Archief Slot Zuylen, nr. 908.

91) J. Aalbers, *De Republiek en de vrede van Europa. De buitenlandse politiek van de Republiek der Verenigde Nederlanden na de vrede van Utrecht (1713), voornamelijk gedurende de jaren 1720-1733*, I (Groningen, 1980) 220-222.

92) Zie de brieven van L. Feriet, E. V. de Wilde, M. Luls, J. Taets van Amerongen van Natewisch, H. van Nellesteyn, F. W. Torck en anderen in RAU, AHAm, I, nr. 445, 456, passim.

93) R. van Reede van Ginckel aan J. Taets van Amerongen van Natewisch, 22-7, 13-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 426). J. Taets van Amerongen van Natewisch aan R. van Reede van Ginckel, 28-7, 4, 24-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). V. M. van Lockhorst van Ter Meer aan R. van Reede van Ginckel, I, 25-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). J. A. van Renesse van Lockhorst aan R. van Reede van Ginckel, 25-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). P. G. van Rossem van Hardenbroek aan R. van Reede van Ginckel, 29-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456).

gens altijd vriendschappelijk was omgegaan. Daar kwam nog bij dat tot ieders verbazing Van Nassau van Zeist van zijn ziekte herstelde. Door de terugkeer van Van Reede van Renswoude en het herstel van Van Nassau van Zeist was een uitbreiding van het aantal leden van het college van de ridderschap voorlopig weer van de baan 94).

Het was inmiddels bovendien duidelijk geworden dat Van Rossem van Hardenbroek een resolutie uit 1667, waarbij edelen die militaire functies bekleedden de toegang tot het college werd ontzegd, tegen een eventuele kandidatuur van Van Reede van Ginckel zou uitspelen indien deze zoals bekend van die functies geen afstand wilde doen. Van Reede van Ginckel wist hem niet te overreden van dit voornemen af te zien 95). Van Rossem van Hardenbroek overleed weliswaar in 1732, maar het was nog de vraag of een aantal andere leden van de ridderschap het in hun hart niet met hem op dit punt eens waren geweest 96), ook al lieten de vijf nog in leven zijnde heren zich opnieuw niet onwelwillend over de kandidatuur van Van Reede van Ginckel uit 97). Een uitbreiding van het aantal leden van het college van de ridderschap was door de dood van Van Rossem van Hardenbroek noodzakelijk geworden. Het duurde overigens nog twee jaren alvorens het daar ook inderdaad toe kwam. Tegenstellingen tussen Taets van Amerongen van Natewisch en Van Reede van Renswoude enerzijds en Van Lockhorst van Ter Meer, Van Renesse van Lockhorst en Van Nassau van Zeist anderzijds speelden evenals hun gezamenlijk verlangen om zo lang mogelijk de emolumenten en ambten van de ridderschap niet met anderen te behoeven delen hierbij een grote rol 98). In oktober 1734 werden eindelijk tien nieuwe leden voor het college van de ridderschap genomineerd onder wie drie militairen, namelijk Van Reede van Ginckel, Willem Maurits van Nassau van Ouwerkerk en Hendrik Carel van Nassau van de Leck. Maar onmiddellijk werden onderhandse pogingen bij de geëligeerden en de stad Utrecht gedaan om militairen voor niet gekwalificeerd verklaard te krijgen 99). Van Reede van Ginckel doorzag dit spel. Hij

94) Zie n. 92.

95) J. Taets van Amerongen van Natewisch aan R. van Reede van Ginckel, 4-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). R. van Reede van Ginckel aan J. Taets van Amerongen van Natewisch, 13-8-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 426). F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 26-9-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 445). U. W. van Wassenaer van Twickel aan R. van Reede van Ginckel, 7-11-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458). E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 11-11-1732, 27-1-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 458, 459).

96) Zie bijvoorbeeld: G. A. van Reede van Herreveldt aan R. van Reede van Ginckel, 11-3-1732 (RAU, AHAm, II, nr. 282). U. W. van Wassenaer van Twickel aan R. van Reede van Ginckel, 7-11-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458).

97) J. Taets van Amerongen van Natewisch aan R. van Reede van Ginckel, 4-11-1732, 2-1-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). V. M. van Lockhorst van Ter Meer aan R. van Reede van Ginckel, 6-11-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 459). F. A. van Reede van Renswoude aan R. van Reede van Ginckel, 7-11-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 459). J. A. van Renesse van Lockhorst aan R. van Reede van Ginckel, 12-11-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 459). L. A. van Nassau van Zeist aan R. van Reede van Ginckel, 28-11-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 459).

98) F. A. van Reede van Renswoude aan R. van Reede van Ginckel, 7-11-1732, 6-1, 4-12-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 2-12-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 445). H. van Nellesteyn aan R. van Reede van Ginckel, 6-1, 10-3, 7-7, 18-8, 2-10-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 27-1-1733, 2-3-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 459, 460). M. Luls aan R. van Reede van Ginckel, 10-1, 10, 21-4, 5-6, 4, 25-9, 10-11, 4-12-1733, 12-3-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 459, 460).

99) E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 2-11-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 460). M. Luls

handelde ook nu prudent. Terwijl Van Nassau van Ouwerkerk haastig retireerde en Van Nassau van de Leck zich tevergeefs tot de Staten van het gewest wendde, hield Van Reede van Ginckel de eer aan zichzelf door geen bewijsstukken voor zijn kwalificatie op tafel te leggen, zodat geen definitief besluit, noch in positieve noch in negatieve zin, ten aanzien van zijn kandidatuur kon worden genomen 100). Hij was echter wel degelijk verontwaardigd. Carel Lodewijk van Wassenaer van Doeveren, Van Reede van Ginckel's strijdmakker uit de tijd van de Spaanse Successieoorlog, was in 1727 met behoud van zijn functie van brigadier van de cavallerie tot de Hollandse ridderschap toegelaten. In de ridderschapscolleges van Gelderland en Overijssel zaten zelfs verschillende legerofficieren. Het ging Van Reede van Ginckel hierbij niet alleen om het behoud van de lucratieve inkomsten van zijn militaire functies. Hij begreep volstrekt niet hoe lieden die voor edelen wilden doorgaan zich tegen iets keerden dat *le plus illustre fleurons et prerogative de la noblesse* was. Zelfs een in de adelstand verheven *roturier* (!) zou zich volgens hem over een dergelijk gedrag schamen.

Cela fait bien voire que certains gens ne sont nobles que de nom, sans valeur ni principe, et qu'ils n'ont aucune caractere ni sentiment de vertue de l'ancienne noblesse, dont ils se vantent fort souvent mal à propos d'être issue, laquelle soutenoit par un suite de valeur et de vertue leurs noblesse acquise par les armes 101).

Dit was duidelijke taal. Voor Van Reede van Ginckel was de ware edelman niet alleen van oude - maar tevens van zwaardadel.

Een oom en zijn neven

Van Reede van Ginckel liet het na 1735 aan zijn neef Athlone over om te zijner tijd in het college van de Utrechtse ridderschap de familienaam hoog te houden. Hij voelde zich ten zeerste met de kinderen van zijn overleden oudste broer verbonden en nam zijn taak als medevoogd serieus op: zijn schoonzuster Henriëtte van Nassau douairière van Athlone stond hij met raad en daad bij. Dit was ook wel nodig aangezien de financiële situatie van haar kinderen zeer verward was. De talrijke bij Amerongen, Leersum, Rhenen, Wageningen en in de Betuwe onder Ingen, Maurick en Eck gelegen goederen, die zij geërfd hadden, vormden met het door zijn ingetogen allure mooie slot Amerongen zelf ongetwijfeld een aanzienlijke erfenis. De goederen hadden een geschatte waarde van ruim f 500.000 en brachten jaarlijks gemiddeld f 16 à 18.000 op 102). De erfenis was evenwel niet alleen met de helft van de

aan R. van Reede van Ginckel, 23-11-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 460). R. van Reede van Ginckel aan V. M. van Lockhorst van Ter Meer, 23-11-1734 (RAU, AHAm, II, nr. 258).

100) P. Monck aan R. van Reede van Ginckel, 5-11, 17-12-1734, 15-3-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). M. Luls aan R. van Reede van Ginckel, 3, 21-12-1734, 22-2, 22-3, 15-4, 20-5, 10-6-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 28-12-1734, 12-4, 3-5-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). H. van Nellesteyn aan R. van Reede van Ginckel, 31-12-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 460). D. J. van Tuyll van Serooskerken van Zuilen aan R. van Reede van Ginckel, 24-12-1734, 8-4-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). V. M. van Lockhorst van Ter Meer aan R. van Reede van Ginckel, 8-4-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 282).

101) R. van Reede van Ginckel aan V. M. van Lockhorst van Ter Meer, 23-11-1734. RAU, AHAm, II, nr. 258.

102) R. van Reede van Ginckel aan F. W. Torck, 16-1-1740 (RAU, AHAm, II, nr. 430). R. van

schulden en legaten van de eerste graaf en gravin van Athlone maar tevens met de leningen en lopende rekeningen van hun oudste zoon belast.

De financiële situatie van de erfgenamen van Amerongen verbeterde wat als gevolg van een aantal door Van Reede van Ginckel voorgestelde redresmaatregelen. Door het verkopen van enige landerijen konden de meest urgente rekeningen en schulden worden afgedaan (103). Met het geld van een nieuwe lening van *f* 60.000 tegen 3½% werd een gedeelte van de tegen 4% lopende schulden afgelost (104). Van Reede van Ginckel sloot bovendien in 1734-1735 met toestemming van de Staten van Utrecht voor de erfgenamen van Amerongen op onderpand van zijn commanderie van Werden een lening van *f* 30.000 tegen 3% af teneinde met dit geld één tegen 3½% en twee tegen 4% lopende leningen te liquideren (105). Hij wist toen tevens de heer Van den Ende, die de lening van *f* 60.000 tegen 3½% verstrekt had, te bewegen met een rente van 3% genoegen te nemen (106). Het gevolg was dat op den duur alle grote leningen op de goederen van Amerongen tegen het in die tijd normale rentepercentage van 3% uitstonden. De tantes Reinira, Agnes, Hester en Dorothea bleven echter 4%renten ontvangen. De *f* 12.500 voor tante Anna Ursula waren inmiddels reeds volledig uitgekeerd. Aan aflossing van de 3%-leningen kon voorlopig niet worden gedacht. De jaarlijks op te brengen rentelast was echter door de reductie niet onbelangrijk verminderd.

Het leek in theorie mogelijk om na aftrek van de rentebetalingen en van de vaste onkosten uit de inkomsten van de Amerongense goederen genoeg geld over te houden voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen. Men beleefde echter ook te Amerongen na 1730 een aantal slechte jaren met lage prijzen voor de tabak en het koren. De pachters waren mede hierdoor gemiddeld twee jaren met hun betaling ten achter (107). Het had geen zin om te proberen de achterstallige pacht door gedwongen verkoop van de roerende goederen van de boeren in handen te krijgen aangezien men op die wijze Amerongen alleen maar zou ruïneren (108). Zo bleven de jaarlijkse inkomsten vaak

Reede van Ginckel aan U. W. van Wassenaer van Twickel, 2-4-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 430). Inventarissen van de boedel en goederen van Amerongen en Middachten (RAU, AHAm, II, nr. 221, 320).

103) G. A. van Reede van Herrevelt aan H. van Nassau douairière van Athlone, 15-8-1722. RAU, AHAm, II, nr. 257.

104) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 3, 6, 29-4, 4-5, 26-8-1723. RAU, AHAm, II, nr. 258.

105) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 2-5, 20-6, 18-7-1733, 14-9, 26-10, 23-11-1734, 1-1, 24-5-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 258). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 9, 16-11, 21-12-1734, 3-6-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). W. R. van Dedem van den Berg aan H. van Nassau douairière van Athlone, 16-12-1734 (RAU, AHAm, II, nr. 265). P. Monck aan R. van Reede van Ginckel, 3, 17-12-1734, 4-1, 6-5-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461). M. Luls aan R. van Reede van Ginckel, 22-2-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461).

106) R. van Wessel aan R. van Reede van Ginckel, 22-3, 3-6-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 3-6, 5-7-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 24-5, 11-6-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 258).

107) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 10-3-1731, 24-5-1733, 19-12-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 258). R. van Wessel aan R. van Reede van Ginckel, 27-3-1731, 24-4-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 457, 462).

108) R. van Wessel aan R. van Reede van Ginckel, 27-3-1731. RAU, AHAm, I, nr. 457.

beneden de verwachtingen. De verleiding was dan groot om ook de betaling der renten uit te stellen teneinde zo de uitgaven voor de huishouding en de opvoeding van de kinderen te kunnen bekostigen. Van Reede van Ginckel waarschuwde zijn schoonzuster daar echter steeds met nadruk tegen. Hij drong er voortdurend op aan voor alles de renten prompt te laten uitbetalen. Immers alleen op deze wijze zou een *confusion terrible* voorkomen en het krediet van de erfgenamen van Amerongen in stand gehouden kunnen worden 109).

Men had in de eigen familie in de personen van Margaretha van Reede douairière van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh en haar dochter afschrikwekkende voorbeelden hoe het de verkeerde kant op kon gaan. Moeder en dochter hielden van reizen en trekken en gaven daarbij handenvol geld uit. Het gevolg was dat zij niet alleen een extra-schuldenlast van tienduizenden guldens hadden opgelopen, maar zelfs de rente daarvan niet meer konden opbrengen. In 1735 werd de dochter dan ook door een van haar vele schuldeisers met twee dienders in verzekerde bewaring gehouden waaruit zij door haar broer moest worden vrijgekocht. Deze broer, de katholieke edelman Frederik Johan van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh, had toen reeds lang aan zijn moeder en zuster alles uitgekeerd waartoe hij rechtens verplicht was. Van Reede van Ginckel had met zijn neef, kolonel-commandant in zijn eigen regiment, te doen. Frederik Johan moest zich volgens hem niet ruïneren door de schulden van de twee dames te betalen, *car chacun doit se regler selon ce qu'on a à depenser et on se trompe quand on croit, ou qu'on se fie, qu'un autre le tire d'affaire* 110).

Het is tegen deze achtergrond zeker begrijpelijk dat Van Reede van Ginckel lady Athlone regelmatig de noodzaak van *beaucoup de menage et oeconomie* voorhield 111). Zij leefde als douairière echter reeds vrij sober. Mylady was van haar kant ook wel degelijk bereid voor de goede zaak een offer te brengen. Zo schoot zij aanvankelijk de penningen voor de huishouding en de opvoeding van haar kinderen uit haar eigen Zuylensteinse erfenis voor, wanneer de rentmeester van Amerongen bij tegenvallende inkomsten de voorrang moest geven aan de betaling der renten. Die erfenis bestond uit een 70 pond sterling per jaar opbrengende Engelse lijfrente en een gedeelde hypotheek van f 100.000 op bij de Hoge en Lage Zwaluwe gelegen Nassause domeinen. De domeinraad deed lady Athlone echter tot tweemaal toe een proces aan over de hoogte van het rentepercentage en stopte onderwijl met de uitbeta-

109) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 10-3-1731. Verder bijvoorbeeld ook zijn brieven van 5-12-1730 en 24-4-1731. RAU, AHAm, II, nr. 258.

110) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 23-4-1735. Zie tevens zijn brief van 24-5-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 258). Verder: Le Gangneur aan R. van Reede van Ginckel, 31-12-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 460). Th. Hanneman aan F. J. van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh (copie) 29-3-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). F. J. van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh aan R. van Reede van Ginckel, 3, 22, 27-4, 10-5-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 19-4, 6-5, 3-6-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 3-6-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 461).

111) Zie bijvoorbeeld R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 5-12-1730. RAU, AHAm, II, nr. 258.

ling 112). Het was volgens Van Reede van Ginckel niet bepaald genereus van prins Willem IV een weduwe met onmondige kinderen zo te laten behandelen, *mais il me semble que l'interêt predomine sur la generosité chez les grands plus que chez les petits* 113). Dit had evenwel tot gevolg dat zijn schoonzuster de grootste moeite had om de voor de opvoeding van haar kinderen benodigde penningen bij elkaar te krijgen 114).

De twee zoontjes van lady Athlone, Godard Adriaan en Frederik Willem, waren respectievelijk in 1716 en 1717 geboren. Na aanvankelijk in Amerongen en Utrecht te zijn opgevoed, vertrokken zij in 1728 naar het pension van monsieur Miron in 's-Gravenhage. De leerlingen mochten daar geen Hollands spreken, kregen onderricht in het Latijn en het Frans en werden *manieren van beleeftheit* bijgebracht. Zij volgden ook danslessen, speelden toneel en beschilderden waaiers. De twee jongens werden in hun vrije tijd door kennissen van de familie te dineren uitgenodigd. Zo waren zij bijvoorbeeld bij lady Albemarle en mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde te gast. Tochtjes naar Delft en Leiden zorgden eveneens voor ontspanning. In de Sleutelstad bezochten de twee broers de academietaun *dewelcke seer fraai was om te sien*. Godard Adriaan kon gemakkelijker leren dan Frederik Willem, maar deze maakte zich volgens Miron door *sa douceur, son affabilité et son bon coeur* bij een ieder geliefd 115).

Het in 1719 geboren dochtertje Ursula Christina Reinira kreeg in 1730 een Franse gouvernante 116). Drie jaren later werd zij voor een korte tijd naar het pension van mademoiselle Le Fevré in 's-Gravenhage gezonden 117). Hier-

112) Huwelijksvoorwaarden tussen F. Chr. van Reede van Athlone en H. van Nassau, 2-3-1715 (RAG, AHM, nr. 400). Accoord omtrent de nalatenschappen van E. van Nassau en M. van Nassau (RAG, AHM, nr. 407). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 12, 24-11-1729, 21-11-1730, 5-7-1735, 24-4, 18-5, 31-7-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 456, 461, 462, 568). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 12-1-1729, 31-10-1731, 31-10-1732, 12-7, 30-8-1735, 5-5, 7-8-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 462, AHAm, II, nr. 258). R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 20-3-1731 (RAU, AHAm, II, nr. 282). R. van Wessel aan R. van Reede van Ginckel, 27-3-1731 (RAU, AHAm, I, nr. 457).

113) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 5-5-1736. RAU, AHAm, II, nr. 258.

114) Zie de correspondentie tussen H. van Nassau douairière van Athlone en R. van Reede van Ginckel, *passim*.

115) G. A. van Reede van Athlone en F. W. van Reede aan H. van Nassau douairière van Athlone, 6, 16-8, 25-9-1728, 15-9, 16-11-1730, 21-8-1731 (RAU, AHAm, II, nr. 259). G. A. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 21-11-1729, 18-3-1730, 14-9, 22-11, 18-12-1731, 8, 25-1, 21-2, 30-3, 24-8-1732 (RAU, AHAm, II, nr. 259). F. W. van Reede aan H. van Nassau douairière van Athlone, 8-9-1728, 4-3-1732 (RAU, AHAm, II, nr. 259). E. Regnault aan H. van Nassau douairière van Athlone, 17-8-1728 (RAU, AHAm, II, nr. 265). D. Miron aan H. van Nassau douairière van Athlone, 25-9-1728, 20-10-1729, 24-8-1731 (RAU, AHAm, II, nr. 265). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 13-5, 9-6-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 12-1, 13-10-1729 (RAU, AHAm, II, nr. 258).

116) B. Smissaert aan R. van Reede van Ginckel, 12-12-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). Le Gangneur aan R. van Reede van Ginckel, 19-12-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 457).

117) H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 24-4-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 2-5-1733 (RAU, AHAm, II, nr. 258). E. V. de Wilde aan R. van Reede van Ginckel, 16-6, 28-7-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459). W. Doorslagh aan R. van Reede van Ginckel, 12-1-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459).

mee werd haar opvoeding voltooid geacht. Zoals toen gebruikelijk was zouden de jongens echter een verdergaande opvoeding krijgen. Zij werden na hun terugkeer te Amerongen in 1732 tegen een tractement van *f* 300 per jaar onder de hoede gesteld van Martin Iber, een jonge, serieuze en intelligente gouverneur 118). Hij had in eerste instantie tot taak de nog gebrekkige kennis van het Latijn van zijn pupillen wat bij te spijkeren zodat zij in staat zouden zijn universitair onderricht te volgen. De jongeheren moesten immers in de bewoordingen van monsieur Gennet (hospes in Utrecht van *luiden van geboorte*) begrijpen, *qu'il ne suffit pas d'être d'une noble famille, mais qu'ils sont d'autant plus obligés à soutenir leur naissance par les qualités de l'esprit et de remplir les charges auxquelles ils peuvent naturellement prétendre* 119). Hun neef, de jonge Godard Adriaan van Reede van Herrevelt, was dan ook op negentienjarige leeftijd van Arnhem naar Utrecht gegaan *om daer wat exercitiën te leeren, wat mathesis, geographie en historie en voor al wat manieren van leeven* 120). Het ging dus niet alleen om onderricht, maar tevens om zich de levensstijl van een ware edelman eigen te maken en de *beau monde* te zien. Een studie aan een buitenlandse universiteit genoot in een tijd van de 'Grand Tour' dan ook de voorkeur. Zo ging lord Turnbridge, een Engelse neef van lady Athlone, naar de universiteit van Lausanne om *those accomplishments that are so necessary in the character of a young nobleman* te verwerven 121). Keerden de jongelieden na een dergelijk verblijf in het buitenland naar patria terug, *dan soude zy soo dikwils in de conversatie met haer eigen persoon niet gembarasseert zyn* 122). Het was met het oog op de penibele financiële situatie van de erfgenamen van Amerongen echter zeer de vraag of de zoons van lady Athlone zich een studie aan een buitenlandse universiteit konden veroorloven. Er hadden zich reeds in 's-Gravenhage met Miron weinig verkwikkelijke tonelen over de achterstallige betaling van het aan hem verschuldigde kostgeld voorgedaan 123). Van Reede van Ginckel was echter zo genereus om *f* 5.000 voor de te maken onkosten voor te schieten. Hij drong er overigens wel op aan dat de rentmeester van Amerongen zou trachten jaarlijks na uitbetaling van de renten een som geld voor de opvoeding van de jonge heren over te houden opdat het voorgeschoten bedrag zo lang mogelijk toereikend zou zijn. Na onderling overleg werd besloten dat zijn neven aan de universiteit van Marburg in Hessen-Kassel zouden gaan studeren. Vergezeld van hun gou-

118) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 16-10-1731, 8-4, 17-6, 5-7-1732 (RAU, AHAm, II, nr. 258). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 6-6-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458). W. Doorslagh aan R. van Reede van Ginckel, 12-1-1733 (RAU, AHAm, I, nr. 459).

119) Gennet aan H. van Nassau douairière van Athlone, 3-8-1734. RAU, AHAm, II, nr. 265.

120) L. A. Torck van Rosendael aan R. van Reede van Ginckel, 14-6-1730. Zie tevens zijn brieven van 9, 19-5-1730 (RAU, AHAm, I, nr. 456). Verder: G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 16-6-1730, 3-2-1731 (RAU, AHAm, I, nr. 456, 457). R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 18-5-1730, 20-3-1731, 2-9, 23-12-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 456, 458, 459, AHAm, II, nr. 282).

121) Ph. Carter aan H. van Nassau douairière van Athlone, 18-11-1734. RAU, AHAm, II, nr. 265.

122) M. Luls aan R. van Reede van Ginckel, 4-8-1733. RAU, AHAm, I, nr. 459.

123) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 23-10-1731. RAU, AHAm, II, nr. 258.

verneur kwamen zij daar 24 oktober 1734 aan 124).

Godard Adriaan en Frederik Willem volgden in Marburg ongeveer twee jaar lang in goed achttiende-eeuwse stijl college in fysica, wiskunde, moraal, natuur- en civielrecht, geschiedenis, politica en architectuur. Zij kregen daarnaast rij-, scherm-, dans-, teken- en taallessen. Er werden uitstapjes gemaakt naar het keizerlijk leger aan de Rijn en een aantal plaatsen in de omgeving (125). Van Reede van Ginckel hoopte dat zij zich het voor hun opvoeding uitgetrokken geld waard zouden tonen door het voorbeeld van hun voorouders te volgen, *c'est à dire d'être honnête homme et avoir l'honneur et la probité pour prince* (126). Zijn neven deden aanvankelijk zeker wel hun best. Gouverneur Iber moest echter op den duur constateren dat zijn pupillen niet van nature tot de studie genegen waren en zich veel meer door het militaire métier aangesproken voelden. *Mais Votre Excellence sçait aussi*, zo schreef hij aan Van Reede van Ginckel, *que le latin et la savoir ne sont pas assez pour un jeune homme de naissance, il faut outre cela une pratique des gens de qualité pour attraper ces manières qui distinguent si aisément l'homme de naissance du roturier*. Zijn pupillen kwamen wat dit betreft in Marburg niet goed aan hun trekken. Het was volgens Iber dan ook beter dat zij onder zijn leiding een reis door Zuid-Duitsland, Zwitserland en Frankrijk gingen maken. De jongheeren zouden daarbij wat langer in Parijs kunnen blijven, *une ville qui passe pour la plus polie du monde* (127). Zo kwam een echte 'Grand Tour' in zicht.

Van Reede van Ginckel achtte het ongetwijfeld zeer gewenst dat zijn neven in contact kwamen met *gens de qualité* en hij verwierp dan ook geenszins de voorgestelde reis. Maar Godard Adriaan en Frederik Willem moesten volgens hem eerst nog een jaar hun studie te Marburg voortzetten aangezien deze anders te kort van duur en daardoor weinig zinvol zou zijn geweest. Toen Iber dit aan zijn pupillen mededeelde onderwierpen zij zich niet zonder tegenspraak. Zij studeerden hierna met weinig animo, gingen zich te buiten aan het biljartspel en andere vermaken en verklaarden dat Marburg hen begon tegen te staan. Iber vond het onder deze omstandigheden zinloos om nog lang in die stad te blijven. Hij stelde daarom als compromis voor dat zijn pupillen naar Straatsburg zouden gaan om daar de winter door te brengen, de colleges van de bekende professor Schöpflin te volgen, hun uitspraak van het Frans te verbeteren en meer van de *beau monde* te zien, waarna zij dan het

124) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 24-5-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 258). G. A. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 31-10-1734 (RAU, AHAm, II, nr. 259). M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 31-10-1734 (RAU, AHAm, II, nr. 263). M. Iber aan R. van Reede van Ginckel, 10-11-1734 (RAU, AHAm, I, nr. 460).

125) G. A. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 31-10, 9-11-1734 (RAU, AHAm, II, nr. 259). F. W. van Reede aan H. van Nassau douairière van Athlone, 11-12-1735, 20-7-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 259). M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 31-10, 5-11-1734, 28-3, 3-6-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 263). M. Iber aan R. van Reede van Ginckel, 10-11, 28-12-1734, 11-2, 22-5, 17-8, 2-12-1735 (RAU, AHAm, I, nr. 460, 461, AHAm, II, nr. 282). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 11-6, 30-8-1735 (RAU, AHAm, II, nr. 258).

126) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 23-4-1735. RAU, AHAm, II, nr. 258.

127) M. Iber aan R. van Reede van Ginckel, 2-3-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 282). M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 28-3-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 263).

volgend jaar via Parijs naar de Republiek zouden kunnen terugkeren. Van Reede van Ginckel kon zich in dit compromis wel vinden. Aan de ene kant was het inderdaad van belang dat de jongelieden meer van de *beau monde* zagen, maar aan de andere kant moest hun studie niet te vroeg worden beëindigd. Van Reede van Ginckel tilde daar terecht zwaar aan. Zijn neven toonden volgens hem te weinig ambitie. Zij moesten maar eens goed leren inzien dat titels van milords en graven geen betekenis hadden wanneer deze niet door kennis en persoonlijke verdienste werden ondersteund, hetgeen men slechts door grote toewijding kon verwerven. Juist de erfgenamen van Amerongen dienden zich met het oog op de problematische financiële situatie van hun huis goed op een latere politieke of militaire loopbaan voor te bereiden en zich voor alles als *honnête homme* te gedragen. Het was volgens Van Reede van Ginckel betreurenswaardig dat vele edelen het beneden hun waardigheid achtten met een zelfde inzet te studeren als de *bourgeoisie* waardoor deze hen op het stuk van competentie kon voorbijstreven. *Je suis de sentiment que plus un homme est d'une naissance distingué plus il a besoin d'étude et de savoir, non seulement pour les charges politiques mes mêmes pour la guerre.* Van Reede van Ginckel waarschuwde Godard Adriaan en Frederik Willem met klem voor eigendunk. Indien zij niet meer voordeel trokken uit de door hen in het buitenland doorgebrachte tijd, dan zou hij hen verder aan hun lot overlaten. Dergelijke taal bracht de twee broers inderdaad weer in het gareel 128).

Het was echter de vraag hoe de reis naar Straatsburg en Parijs moest worden gefinancierd. De rentmeester van Amerongen had slechts *f* 500 naar Marburg kunnen overmaken. De voorgeschoten *f* 5.000 waren zodoende als sneeuw voor de zon verdwenen. Van Reede van Ginckel had gehoopt dat door de reductie van de rente op de grote leningen tot 3% jaarlijks een aanzienlijk bedrag voor de opvoeding van zijn neven uit de inkomsten van Amerongen zou overblijven. Dit was evenwel onmogelijk omdat de pachtsommen als gevolg van de lage prijzen van de tabak en het koren slechts traag binnenkwamen en de rentmeester ook onder deze omstandigheden aan de betaling van de renten terecht de voorkeur bleef geven. Van Reede van Ginckel had echter niet gewild dat dit ten koste van de opvoeding van zijn neven zou gaan. Daarom had hij in mei 1736 een aanvullend bedrag van *f* 1.000 voorgeschoten. Om dezelfde reden gaf onze edelman thans voor verdere reis- en verblijfkosten nogmaals een voorschot van *f* 1.000 129).

De reis naar Straatsburg en Parijs ging echter niet door. Godard Adriaan overleed 19 oktober 1736 aan de pokken. Van Reede van Ginckel liet het lijk van de overledene naar Amerongen transporteren. Frederik Willem, thans vierde graaf van Athlone, vertrok met Iber uit het voor hem triest geworden

128) M. Iber aan R. van Reede van Ginckel, 24-7-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 462). M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 22-7-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 263). R. van Reede van Ginckel aan M. Iber, 20-3, 31-7-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 428, 462). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 31-7-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 258).

129) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 11-6, 30-8, 31-12-1735, 10-4, 5-5, 1-9-1736 (RAU, AHAm, II, nr. 258). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 14-2, 24-4, 18-5-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 462). R. van Wessel aan R. van Reede van Ginckel, 24-4-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 462). P. Monck aan R. van Reede van Ginckel, 18-5, 8-6-1736 (RAU, AHAm, I, nr. 462).

Marburg naar Kassel. Hij werd door zijn oom ervan weerhouden naar patria terug te keren. Een onvoltooide opvoeding zou geld weggooien zijn geweest. Prins Willem van Hessen, regent voor zijn broer de koning van Zweden, was tevens een hoge officier in Staatse dienst en een goede kennis van de Van Reede's. Hij zou de jonge graaf ongetwijfeld gastvrij ontvangen. Van Reede van Ginckel had bovendien vele vrienden onder de adel in Kassel aan wie hij aanbevelingsbrieven voor zijn neef kon schrijven. *Ainsi il aura la tout l'occasion imaginable à apprendre et à connoitre le beau monde, et à se faire ce qui luy manque* 130). Zo geschiedde het inderdaad. Frederik Willem werd regelmatig ten hove en bij tal van adellijke families voor diners, soupers, bals en *assemblées* uitgenodigd. Zijn uitgaven namen dan ook toe. Tijdens de *assemblées* had ook Athlone deel te nemen aan de vele kansspelen waarbij hij meestal verloor. *On est ici regardé de mauvais oeil si on ne joue pas* 131). Frederik Willem droeg na zijn periode van rouw bij het afleggen van zijn visites een nieuw wit lakens kostuum met *galon d'or*. Hij liet zich daarbij verplaatsen in een gehuurde *chaise* aangezien de plaatselijke etiquette dit voorschreef en men dus anders *la risée des dames et des cavaliers* werd. De dagen van de jonge graaf waren druk bezet. Hij moest namelijk ook muziek-, teken- en wapenlessen volgen en onder leiding van zijn gouverneur studeren. Van dit laatste kwam echter niet veel terecht. Zeker niet toen Willem van Hessen de jongeman tenslotte tevens nog uitnodigde zijn jachtpartijen bij te wonen 132). Athlone ging in mei 1737 naar Berlijn, waar zijn oom hem aan het hof en in vele adellijke kringen presenteerde. Van Reede van Ginckel had als vrijgezel langzamerhand al zijn genegenheid op zijn neef gericht. Hij besloot Frederik Willem dan ook voorlopig bij zich in Berlijn te houden. Dit was met het oog op de voltooiing van de opvoeding van de jonge graaf zeker geen onjuiste beslissing. Hij kreeg nu immers de gelegenheid kennis te maken met de diplomatieke bezigheden van zijn oom. De revues en manoeuvres van de Pruisische troepen waren voor iemand met belangstelling voor het militaire métier ongetwijfeld eveneens interessant. De residentie van de sergeant-koning was weliswaar niet bepaald een omgeving waar de *beau monde* tot zijn recht kwam, maar men kon dit door uitstapjes naar het naburige Saksen compenseren.

Dergelijke uitstapjes brachten evenwel hun eigen problemen met zich mee. Frederik Willem bewonderde in augustus 1737 de vele bezienswaardigheden in het mooie Dresden. Men ging daar echter met zo'n *richesse* gekleed dat hij zich gelukkig mocht prijzen het hof van de prachtlievende Augustus III van Saksen-Polen op dat moment niet in de Zwingerstad aan te treffen 133). De jonge graaf was namelijk geenszins gekleed zoals men dat in Dresden van een edelman van zijn stand verwachtte. Van Reede van Ginckel wenste evenwel dat zijn neef toch met het Saksische hof kennis maakte. Frederik Willem zou

130) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 21-12-1736. RAU, AHAm, II, nr. 258.

131) M. Iber aan R. van Reede van Ginckel, 11-4-1737. RAU, AHAm, I, nr. 463.

132) M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 6, 13-1, 4, 28-2, 14-5-1737 (RAU, AHAm, II, nr. 263). F. W. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 4-2, 28-3-1737 (RAU, AHAm, II, nr. 259).

133) M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 1-8-1737. RAU, AHAm, II, nr. 263.

dan immers bij zijn terugkeer naar patria *un peu plus depaisée* zijn dan het merendeel van de adel in de Republiek 134). In het voorjaar van 1738 deed zich hiertoe een mooie gelegenheid voor. Prinses Maria Amalia van Saksen-Polen zou namelijk met veel pracht en praal en talrijke festiviteiten in het huwelijk treden met Karel III, koning van Napels en Sicilië 135). Van Reede van Ginckel liet voor zijn neef twee galakostuums ter waarde van 100 Louis d'or of ongeveer *f* 600 maken teneinde overeenkomstig diens stand aan het hof te Dresden te kunnen verschijnen. *L'un est de soie à bouton d'argent, la veste et les parements sont bleu avec un bord d'argent broché, et l'autre est de drap gallonnée d'argent avec une veste de gros du tour ponceau* 136). Dit waren mooie maar nog niet eens echt extravagante kostuums. Athlone en zijn gouverneur zagen in het feestvierende Dresden kostuums ter waarde van *f* 3 à 4.000. *A voir ce luxe on disoit que c'est le siècle d'or ici* 137). De jonge graaf werd mede op verzoek van zijn oom door het Saksische hof tot driemaal toe voor een feestelijk diner uitgenodigd. Na afloop van het eerste diner voerde de koninklijke familie een ceremoniële dans op, waarbij Poolse en Saksische hoge edelen met flambouwen voor een luisterrijke verlichting zorgden 138). Nadat Athlone in Dresden nog tal van bals, een opera, een Italiaanse comédie en een *carrousel* in de Zwinger had bijgewoond kon men zijn opvoeding als voltooid beschouwen. Hij had de ware *beau monde* leren kennen.

Van Reede van Ginckel had ook na het vertrek van zijn neef uit Marburg voor diens educatie geld voorgeschoten. Tevens had hij lady Athlone aanzienlijke bedragen geleend voor enige andere door haar namens haar kinderen te verrichten uitgaven, onder andere *f* 7.759 voor de betaling van de na het overlijden van de derde graaf van Athlone verschuldigde collaterale belasting 139). Het was niet waarschijnlijk dat de erfgenamen van Amerongen deze voorschotten op korte termijn uit de gewone inkomsten van hun goederen zouden kunnen terugbetalen. Van Reede van Ginckel en lady Athlone hadden daarom besloten de drie in gemeenschappelijk bezit zijnde huizen in 's-Gravenhage op een publieke veiling te verkopen. Van Reede van Ginckel

134) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 8-10-1737. RAU, AHAm, II, nr. 258.

135) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 22-4-1738. RAU, AHAm, II, nr. 258.

136) F. W. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 28-4-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 259). Zie ook: M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 29-4-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 263). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 22-4-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 258).

137) M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 14-5-1738. RAU, AHAm, II, nr. 263.

138) M. Iber aan R. van Reede van Ginckel, 6-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 464). M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 14-5-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 263). F. W. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 14, 25-5-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 259).

139) M. Iber aan H. van Nassau douairière van Athlone, 14-11, 7-12-1737, 3, 31-6-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 263). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 12-2-1737, 25-3, 22, 24-5-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 258). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 16-2, 28-6-1737, 18-3, 13-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 462, 464). R. van Reede van Ginckel aan P. Monck, 22-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 428). P. Monck aan R. van Reede van Ginckel, 29-4, 9-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 464). 'Memorie van 't geene dheer R. van Reede heer van Ginckel heeft geavanceert aan de gravinne van Athlone voor haar kinderen en betaalt door den solliciteur Monck' (RAU, AHAm, I, nr. 428).

had hierbij de huizen tegen het hoogste bod van f 44.000 zelf gekocht 140). De erfgenamen van Amerongen hadden de helft van dit bedrag ontvangen. De f 22.000 waren gebruikt om de door hun oom voorgesloten penningen grotendeels te liquideren 141). De drie Haagse huizen waren op deze wijze toch in de familie gebleven. Ze waren zelfs niet definitief voor de erfgenamen van Amerongen verloren gegaan aangezien Van Reede van Ginckel zijn neef Frederik Willem reeds in 1727 testamentair als zijn universele erfgenaam had aangewezen 142). Deze testamentaire beschikking zou van groot belang blijken te zijn tijdens de langdurige onderhandelingen die aan het huwelijk van de jongeman met mademoiselle Louise van Wassenaer van Duyvenvoorde vooraf zouden gaan.

Het huwelijk van Frederik Willem van Reede van Athlone en Louisa Isabella Hermelina van Wassenaer van Duyvenvoorde

De jonge graaf van Athlone had de ondersteuning van zijn oom Van Reede van Ginckel zeer van node toen hij in 1739 met diens toestemming naar de hand dong van *mademoiselle Louise de Duvenvoirde*. De moeder van zijn uitverkorene, Anna Margaretha Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde, verloor namelijk bij zo'n belangrijke zaak als een huwelijk de materiële belangen van haar dochter geenszins uit het oog. Zij zou van haar kant de onderhandelingen over de huwelijkse voorwaarden en dergelijke met grote vasthoudendheid en bekwaamheid voeren.

De douairière Van Wassenaer van Duyvenvoorde had haar man in 1721 onder mysterieuze omstandigheden verloren. *Wat helpt hem en sijne familie nu alle het werelts goet*, had Van Reede van Herrevelt geschreven toen hij de geruchten over een mogelijke zelfmoord van Arent van Wassenaer van Duyvenvoorde vernam 143). Zuiver zakelijk bezien liet de overledene echter een interessante erfenis na. De heerlijkheden van Duyvenvoorde, Voorschoten, Veur en Harssloo, met de bijbehorende huizen, landerijen, tienden, visserijen, rechten en gerechtigheden, vormden met het grote uitermate luxueus ingerichte Van Wassenaerhuis aan de Kneuterdijk in 's-Gravenhage en de vele boerderijen, hoeven en landerijen onder Esselijckerwoude, Naaldwijk en de baronie van Breda, in het land van Putten, het Hulsterambacht en op Over-Flakkee een imposant geheel. De douairière genoot voor de rest van haar leven het vruchtgebruik van deze goederen. Zij stond in 1742 in 's-Gravenhage te boek voor een inkomen van f 30.000 per jaar. Mevrouw Van Wassenaer van Duy-

140) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 6-8, 1-9, (?)12-1737 (RAU, AHAm, II, nr. 258). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 27-8, 13-12-1737, 10-1-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 463, 464). G. van Olden aan R. van Reede van Ginckel, 8-10, 19-11, 31-12-1737, 24-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 428, AHAm, II, nr. 282). Th. Hanneman aan R. van Reede van Ginckel, 6, 10, 31-12-1737, 6-6-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 282).

141) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 25-3-1738 (RAU, AHAm, II, nr. 258). R. van Reede van Ginckel aan P. Monck, 22-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 428).

142) Testament 3-12-1727. RAU, AHAm, II, nr. 273.

143) G. A. van Reede van Herrevelt aan R. van Reede van Ginckel, 21-12-1721 (RAU, AHAm, II, nr. 282). Zie verder Aalbers, 'Factieuze tegenstellingen', 443-445.

venvoorde gebruikte een groot deel van dit inkomen om huizen, boerderijen en landerijen bij te kopen. Tevens investeerde zij op nog grotere schaal dan wijlen haar echtgenoot in binnen- en buitenlandse leningen. Deze investeringen zouden uiteindelijk bedragen: voor f 138.650 in binnenlandse overheidsschuld (voornamelijk ten laste van de Generaliteit en van de Staten van Holland, Overijssel en Stad en Lande), voor f 51.400 in leningen ten laste van het markiezaat van Bergen op Zoom, de stad en het graafschap van Leerdam en de baronie van Acquoy, voor f 10.000 aan obligaties ten laste van de Staten van Oostfriesland, voor 101.125 daalders aan Saksische obligaties en voor 19.000 pond sterling aan annuïteiten ten laste van de Bank of England en de South Sea Company. Onder het effectenbestand bevonden zich tenslotte tevens nog 110 aandelen in de London Assurance Company 144).

Het trieste was echter dat deze fraaie erfenis uit handen van de Van Wassenaers dreigde te geraken. Mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde had haar zoontjes Jacob Jan Brilanus en Willem Arent Bredanus reeds vóór het overlijden van haar man verloren. Haar slechts één maand voor de dood van zijn vader geboren derde zoontje Jacob Willem overleed reeds na een jaar. Zo bleven dan alleen de drie dochters Anna Sophia, Jacoba Maria en Louisa Isabella Hermelina over.

Teneinde het nog pas kort geleden verfraaide en verbouwde slot Duyvenvoorde voor het geslacht Van Wassenaer te behouden, liet men de oudste dochter Anna Sophia in 1729 trouwen met haar volle neef Frederik Hendrik baron van Wassenaer, raadsheer in het Hof van Holland. De jongeman was de tweede zoon van Willem, de eerste jongere in 1719 overleden broer van wijlen Arent van Wassenaer van Duyvenvoorde. Mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde en zijn naaste familieleden beschouwden hem als het nieuwe hoofd van het geslacht Van Wassenaer. Volgens het systeem van het mannelijk eerstgeboorterecht was hij (na het overlijden van zijn oom Arent in 1721, van diens zoontje Jacob Willem in 1722 en van zijn eigen broer Jacob Herman in 1724) dat ook. Dit weerhield de twee andere jongere broers van wijlen Arent van Wassenaer van Duyvenvoorde, Jacob Emmery en Carel Lodewijk, er overigens niet van om hun neef Frederik Hendrik respectievelijk in 1724 en 1727 bij de uitbreiding van het aantal leden van het college van de Hollandse ridderschap te passeren 145). Het lot was de jongeman ook bij het huwelijk met zijn nicht Anna Sophia niet goed gezind. Zijn vrouw overleed reeds in 1730 aan de gevolgen van het kraambed. Haar pas geboren dochtertje Hermelina Carolina stierf in hetzelfde jaar. *Le conseiller Wassenaer*

144) Zie 'Staat en inventaris van den boedel en goederen, door wijlen de hoogh edele welgeboore heere Arent baron van Wassenaer van Duvenvoirden, in sijn hoog edelheits leeven heere van Duvenvoirden, Voorschoten, Veur etc., etc., etc., ende de hooghedele welgeboore vrouwe Anna Margaretha baronesse Bentinck, egtelieden in der tijd beseeten, en nu laast door deselve hooghedele welgeboore vrouwe Anna Margaretha baronesse Bentinck op den 3 mejj 1763 in 's Gravenhage met 'er doodt ontruijmt en nagelaaten.' RAU, AHAM, II, nr. 313/314.

145) Dayrolle aan Townshend, 19-5, 23-6-1724 (Public Record Office te Londen, State Papers 84/283). W. Bentinck aan gravin Portland, 21-11-1724, 21-11-1727 (British Museum te Londen (BM), Egerton Collection (EC), nr. 1711). Bernège aan gravin Portland, 21-11-1727 (BM, EC, nr. 1711). L. Feriet aan R. van Reede van Ginckel, 30-1-1725 (RAG, BA, nr. 608). C. D. Ockerse aan C. van Citters, 18-7-1727 (Rijksarchief Zeeland te Middelburg, Verheyde/van Citters-archief, nr. 11). De Fénelon aan Chauvelin, 28-10-1727 (AAE, Cor. de Hol., t. 371).

vient d'avoir le malheur de perdre sa petite demoiselle de Voorschoten ainsy qu'il est Wassenaer comme il l'a esté cy-devant, schreef L. Feriet aan Van Reede van Ginckel 146). Een nieuw huwelijk van de jonge weduwnaar met een zuster van de overledene werd niet overwogen. Hij kwam uiteindelijk toch nog financieel aan zijn trekken door een tweede huwelijk aan te gaan met Seijna Jacoba Isabella baronesse van Wijhe, erfgename van de niet onbemiddelde in 1735 overleden Willem van Liere van Catwyck, waardoor de tak Van Wassenaer van Catwyck ontstond. Frederik Hendrik van Wassenaer smaakte in 1737 zelfs het genoegen eindelijk toch in het college van de ridderschap van Holland te worden toegelaten. Hij dankte dit toen aan dezelfde oom Carel Lodewijk van Wassenaer van Doeveren die hem in 1727 tijdens een vergelijkbare situatie in de wielen had gereden 147). De nieuwe heer van Catwyck bleef natuurlijk ook onder deze omstandigheden formeel het hoofd van het geslacht Van Wassenaer. Het was dan ook in die kwaliteit dat hij het huwelijkscontract tussen zijn nicht Louise en Frederik Willem van Reede van Athlone zou ondertekenen.

Dit had overigens wel tot gevolg dat de omvangrijke door wijlen Arent van Wassenaer van Duyvenvoorde en zijn douairière bijeengebrachte goederen op den duur voor het geslacht Van Wassenaer verloren zouden gaan. Op grond van de testamentaire beschikkingen van het genoemde echtpaar zouden de heerlijkheden van Duyvenvoorde, Voorschoten, Veur en Harssloo, met de bijbehorende huizen, boerderijen, landerijen, visserijen, tienden, rechten en gerechtigheden, evenals het grote huis aan de Kneuterdijk in 's-Gravenhage na de dood van de douairière als een prelegaat op de tweede en thans oudste dochter Jacoba Maria overgaan. Zij zou dan tevens tezamen met de derde dochter gelijkelijk delen in de talrijke overige goederen en het effectenbestand. Dit laatste dan met dien verstande dat Jacoba Maria bij de overdracht van de erfenis na het overlijden van haar moeder f 50.000 uit het prelegaat aan haar zuster zou moeten uitkeren 148). Dit betekende dat Louise van Wassenaer van Duyvenvoorde nog afgezien van een door haar moeder bij het aangaan van een huwelijk uit te keren jaargeld eveneens op een aanzienlijk aandeel in de erfenis kon rekenen. Men schatte dit aandeel op ruim f 250.000 149).

Het was dan ook geen wonder dat tal van edelen in de beide zusters een bijzonder aantrekkelijke 'partij' zagen. Zo kon Van Reede van Ginckel reeds in 1731 tot zijn genoegen vernemen dat zijn cousijn Frederik Willem Torck van Heerjansdam, broer van de bekende heer van Rosendael 150), met wie hij tijdens zijn gezantschap in Berlijn in een vertrouwelijke en belangrijke correspondentie stond, naar de hand van Jacoba Maria van Wassenaer van Duyvenvoorde dong. Ook lord Chesterfield, die het gedurende zijn ambassade in 's-Gravenhage zeer goed met Torck had kunnen vinden en zelf altijd beweerd

146) L. Feriet aan R. van Reede van Ginckel, 21-11-1730. RAU, AHAm, I, nr. 456.

147) C. L. van Wassenaer van Doeveren aan R. van Reede van Ginckel, 12-7-1737. RAU, AHAm, I, nr. 463.

148) Testament en nadere dispositie, 2-2-1715, 6-2-1719. RAU, AHAm, II, nr. 313/314.

149) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 4-12-1739. RAU, AHAm, I, nr. 464.

150) Aalbers, *De Republiek en de vrede van Europa*, 214.

de slechts tegen *cent mille pieces* 151) tot een huwelijk te zullen overgaan, was enthousiast over dit voornemen. *Car au bout du compte mariage pour mariage, il n'y a pas à tout prendre de si bon dans la République* 152). De Engelse lord ontving echter al spoedig bericht dat Torck toch minder snelle vorderingen maakte dan men aanvankelijk had gedacht. Hij vermoedde trouwens wel waar dat het gevolg van was. *Je suis fâché que vos deux puissances contractantes ne sont pas encore d'accord, je m'imagine que c'est sur l'article des subsides qu'ils différent; article pourtant très nécessaire dans les traittez de mariage, et qui en est le plus sur ciment* 153). Mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde was *wat tay* 154), zoals een correspondent aan Van Reede van Ginckel schreef. Zij wenste alleen dan haar toestemming tot het huwelijk te geven indien de heer van Rosendael zo ver financieel over de brug kwam dat hij in feite ten behoeve van zijn jongere broer afstand deed van zijn eerstgeboorterecht 155). Op deze wijze zou Jacoba Maria ook van de kant van haar eventuele echtgenoot op een solide *etablissement* kunnen rekenen. De heer van Rosendael, die mede als gevolg van zijn huwelijk met een rijke erfdochter van een gouverneur-generaal van de V.O.C. zeer gefortuneerd was, gaf uiteindelijk aan het verlangen van mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde toe. Hij had zelf geen kinderen en begreep dat dus zijn broer voor de continuïteit van de familie had te zorgen.

Men kan zich afvragen of financiële overwegingen bij de totstandkoming van adellijke huwelijken in de Republiek van doorslaggevende betekenis waren. Verbintenissen op basis van wederzijdse genegenheid alleen kwamen zeker wel voor. We kunnen in dit verband bijvoorbeeld denken aan het huwelijk van Godard van Lynden van Blitterswyck, een zoon van Van Reede van Ginckel's zuster Anna Ursula van Reede douairière van Lynden van Hemmen en Blitterswyck, met het buitengewoon beminnelijk meisje Johanna Elisabeth van Haersolte. Hoewel het voor de jongeman financieel verstandiger zou zijn geweest nog wat met trouwen te wachten en een in materieel opzicht betere 'partij' uit te kiezen, gaf zijn moeder toch haar toestemming aangezien het hier *un mariage d'inclination, sans aucun intérêt* betrof 156). Over het algemeen was men echter eerder van mening dat wederzijdse genegenheid alleen geen voldoende basis voor een huwelijk was, *puisque le revenu doit répondre à la figure que l'on fait et que sans cela un mariage n'est pas heureuse* 157). Verbintenissen met rijke niet-adellijke families werden dan ook geenszins van de hand gewezen. Men moet wat dit betreft overigens wel een onderscheid tussen de vrouwelijke en mannelijke sexen maken. Het gebeurde namelijk niet vaak dat een adellijk meisje met een rijke niet-adellijke jongeman trouw-

151) F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 12-5-1733. RAU, AHAm, I, nr. 445.

152) Chesterfield aan F. W. Torck, 10-3-1732. RAG, ARo, nr. 1969.

153) Chesterfield aan F. W. Torck, 19-5-1732. Zie tevens zijn brief van 23-6-1732. RAG, ARo, nr. 1969.

154) H. van Hoorn aan R. van Reede van Ginckel, 23-5-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458). Zie tevens H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, 20-6-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458).

155) R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 9-7-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458). Zie tevens Chesterfield aan F. W. Torck, 7-4-1732 (RAG, ARo, nr. 1969).

156) A. U. van Reede douairière van Lynden van Hemmen en Blitterswyck aan H. van Nassau douairière van Athlone, 7-4-1730. RAU, AHAm, II, nr. 258.

157) F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 28-1-1740. RAU, AHAm, I, nr. 445.

de. De Haagse *beau monde* toonde zich duidelijk geschokt toen Carolina van Welderen, zuster van een belangrijk lid van de ridderschap van Nijmegen, om financiële redenen met een in de Oost zeer rijk geworden De Mandere uit Vlissingen wilde huwen. Lady Albemarle, weduwe van wijlen Arnold Joost van Keppel, en anderen gaven zelfs smalend af op de *bourgeoisie* van de Vlissingen (158). Men moet hierbij natuurlijk rekening houden met het feit dat een huwelijk van een adellijk meisje met een niet-adellijke jongeman statusverlies voor de eventuele kinderen tot gevolg kon hebben. Dit speelde echter geen rol bij een huwelijk van een edelman met een rijke niet-adellijke vrouw. Derhalve kwamen dergelijke verbintenissen vaker voor. Zo mocht Van Reede van Ginckel's zuster, de douairière Van Lynden van Hemmen en Blitterswyck, dan weliswaar aanvankelijk helemaal overstuur raken toen haar oudste zoon Frans Godard zich op eigen houtje had verloofd met het in haar kringen nauwelijks bekende Utrechtse meisje Constantia Isabella van der Muelen, maar zij legde zich daar in tweede instantie toch vrij gemakkelijk bij neer nadat haar was duidelijk gemaakt dat de familie van de jongedame helaas niet *de qualité* maar wel zeer gefortuneerd was (159). Rijke erfdochter uit Amsterdam waren ongetwijfeld financieel gesproken zeer aantrekkelijk. Walraven Robert van Heeckeren van Brandsenburg, lid van de ridderschap van Zutphen, huwde zonder aarzeling de Amsterdamse juffrouw Barbara Elisabeth de la Fontaine, dochter van een voormalige gouverneur aan de Kaap de Goede Hoop, toen de vader bereid bleek te zijn met *f* 50.000 de schulden van zijn aanstaande schoonzoon af te betalen, een bruidsschat van *f* 100.000 te geven en een jaargeld van *f* 3.000 uit te keren (160). De met Van Reede van Ginckel bevriende Vincent Maximiliaan van Lockhorst van Ter Meer, lid van de Utrechtse ridderschap, was in tweede echt verbonden met Johanna Maria Witheyn, een jonge Amsterdamse weduwe en enige dochter van een koopman, die haar ruim *f* 1.200.000 zou nalaten (161). Diederik Jacob van Tuyll van Serooskerken van Zuylen, cousijn van Van Reede van Ginckel en oudste broer van de zwager van Athlone, sinds 1734 eveneens lid van de ridderschap van Utrecht, stelde juist in 1739 zijn financiële positie veilig door in de grote stad te huwen met Helena Jacoba de Vicq, een meisje dat goed was voor *f* 700.000 (162). Dergelijke gevallen zijn duidelijke voorbeelden van een overigens reeds oud en ook in andere landen bekend verschijnsel.

158) Chesterfield aan F. W. Torck, 17-7-1731. Zie tevens zijn brief van 23-11-1731 (RAG, ARo, nr. 1969). Verder: H. van Hoorn aan R. van Reede van Ginckel, 17-7-1731 (RAU, AHAm, I, nr. 457). F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 7-8-1731, 22-4, 6-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 445). U. W. van Wassenaer van Twickel aan R. van Reede van Ginckel, 3-6-1732 (RAU, AHAm, I, nr. 458). H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, (?) -3, 29-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 464). R. van Reede van Lievendaal aan R. van Reede van Ginckel, 1-4-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 464). L. A. Torck van Rosendaal aan R. van Reede van Ginckel, 12-5-1738 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

159) G. A. van Reede van Herreveldt aan R. van Reede van Ginckel, 1-3-1726 (RAG, BA, nr. 608). Zie tevens A. U. van Reede douairière van Lynden van Hemmen en Blitterswyck, 25, 26-2-1726 (RAG, BA, nr. 608).

160) H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, 30-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464). H. van Hoorn aan R. van Reede van Ginckel, 18-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

161) H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, 23-8-1737. RAU, AHAm, I, nr. 463.

162) H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, 1-9, 2-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464). M. Luls aan R. van Reede van Ginckel, 8-9-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

Van Reede van Ginckel heeft echter niet overwogen de financiële problemen van de erfgenamen van Amerongen op deze wijze tot een oplossing te brengen. Mademoiselle Louise van Wassenaer van Duyvenvoorde was in zijn ogen ongetwijfeld een veel betere 'partij' voor zijn neef Athlone dan een rijke Amsterdamse erfdochter. Niet alleen waren haar materiële vooruitzichten interessant genoeg, zij bezat daarenboven als lid van de eerste familie van Holland in haar briljante *naissance* iets waar men in Amsterdam niet aan kon tippen. Het was echter de vraag hoe de familie Van Wassenaer van Duyvenvoorde op de avances van Athlone zou reageren. Er braken voor hem nu spannende maanden aan. Hij had in 's-Gravenhage bij een zekere tapisseur Dronin zijn intrek genomen teneinde zijn verblijfkosten zo laag mogelijk te houden. Athlone kon trouwens zelfs op deze wijze niet rondkomen van het weinige geld dat zijn moeder hem had meegegeven. Hij moest dan ook al spoedig weer eens een beroep doen op de beurs van zijn oom. Van Reede van Ginckel toonde opnieuw zijn genegenheid door f 400 aan zijn neef te laten overmaken 163). De eerste reacties van de familie Van Wassenaer van Duyvenvoorde op de avances van Athlone leken niet ongunstig. De jongeman was persoonlijk niet onaantrekkelijk. Bovendien hadden de beide families reeds gedurende vele jaren zeer vriendschappelijke contacten onderhouden. Athlone mocht regelmatig dineren bij Carel Lodewijk van Wassenaer van Doeveeren, oom en medevoogd van Louise, en zelfs een enkele keer bij haar ongehuwde tantes. Het was echter typerend dat mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde zelf daar nog niet toe overging 164). *Mama is well een brave vrouw maar siet gaarn door een plank daar een gat in is en hout van geen beslommeringe in een boedel* 165). Zo verstreek de tijd. Athlone maakte zich daar zeer ongerust over. Hij begreep heel goed dat mademoiselle Louise niet op hem zou wachten wanneer zich voor haar een *bon parti* zou voordoen 166). De jonge graaf had in ieder geval een aantal rivalen, onder wie een zoon van Adriaan van Lynden, burggraaf van Nijmegen, de belangrijkste was 167). Deze rivalen lieten *la belle* bovendien geenszins onverschillig.

Aangezien mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde er blijkbaar op wachtte dat Van Reede van Ginckel zelf voor zijn neef over de brug zou komen, nam deze op advies van Torck van Heerjansdam over deze materie schriftelijk contact op met zijn oude strijdmakker Van Wassenaer van Doeveeren 168). De Hollandse edelman deelde hierop Van Reede van Ginckel mede

163) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 17, 31-7-1739, 26-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 464, 465). F. W. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 25-7, 29-8-1739 (RAU, AHAm, II, nr. 259).

164) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 23, 30-6, 17, 31-7, 7, 11-8-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464). F. W. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, 21, 25-7, 29-8-1739 (RAU, AHAm, II, nr. 259). H. Lijnslager aan R. van Reede van Ginckel, 26-6, 31-7-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

165) B. Smislaert aan R. van Reede van Ginckel, 15-9-1739. RAU, AHAm, I, nr. 464.

166) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 15-9-1739. RAU, AHAm, I, nr. 464.

167) B. Smislaert aan R. van Reede van Ginckel, 15-9-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 465). F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 11-12-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464). U. W. van Wassenaer van Twickel aan R. van Reede van Ginckel, 3-3-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465).

168) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 11-8, 15-9-1739 (RAU,

dat zijn schoonzuster niets tegen de persoon van Athlone had, maar dat zij wenste à établir ses enfans solidement et à bonnes enseignes 169). Men kon aan een établissement denken wanneer Athlone een vast emplooi had verworven. Indien mademoiselle Louise ermee accoord ging en Van Reede van Ginckel bij z'n voornemen bleef de jongeman *des marques solides et reelles* van zijn vriendschap te geven, dan zou de affaire vermoedelijk een succesvolle afloop hebben 170). Dit was subtiële maar niet onduidelijke taal. Het bleek nog niet mogelijk om voor Athlone een militaire of politieke post te verwerven 171). De door Van Wassenaer van Doeveren gebruikte bewoordingen betekenden dus in feite dat de avances van Frederik Willem alleen dan kans van slagen zouden hebben indien Van Reede van Ginckel verklaarde deze neef als zijn zoon te beschouwen en dienovereenkomstig te zullen handelen. *Vous n'avez qu'à faire le papa*, schreef Torck 172).

Van Reede van Ginckel reageerde hierop toch anders dan men in de kringen van de familie Van Wassenaer van Duyvenvoorde had gedacht. De douairière van Athlone had aangeboden om ondanks haar recht van vruchtgebruik de goederen van Amerongen reeds nu over te dragen teneinde op deze wijze het huwelijk van haar zoon te vergemakkelijken, mits haar f 12.000 ineens en f 1.000 per jaar zouden worden uitgekeerd 173). Van Reede van Ginckel stelde Torck van het aanbod van zijn schoonzuster in kennis en voegde daar een gedetailleerd overzicht van de inkomsten van de goederen van Amerongen aan toe. Torck werd door deze gang van zaken echter ongerust. Hij was een warm voorstander van een huwelijk van Athlone met zijn schoonzuster, maar begreep dat mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde haar toestemming zou weigeren indien de jongeman niet *clair et net* een inkomen bezat ruim genoeg om daarvan met mademoiselle Louise comfortabel te kunnen leven. Wat bleef er van de inkomsten van Amerongen over indien men daar de rentebetalingen en de uitkeringen voor de moeder en de zuster van Athlone van aftrok? Torck raadde het zijn vriend zonder meer af het gedetailleerde overzicht van de Amerongense inkomsten aan de familie Van Wassenaer van Duyvenvoorde voor te leggen aangezien men zich in die kringen daarvan een andere voorstelling had gevormd en spoorde hem herhaaldelijk aan zelf financieel over de brug te komen. *Ce que vous faites, mon tres cher cousin, vous le faites pour votre famille* 174).

AHAm, I, nr. 464). R. van Reede van Ginckel aan C. L. van Wassenaer van Doeveren, 26-9-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 430).

169) C. L. van Wassenaer van Doeveren aan R. van Reede van Ginckel, 22-9-1739. RAU, AHAm, I, nr. 464.

170) C. L. van Wassenaer van Doeveren aan R. van Reede van Ginckel, 6-11-1739. RAU, AHAm, I, nr. 464.

171) R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 1-12-1739 (RAU, AHAm, II, nr. 259). F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 11-12-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

172) F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 13-10-1739. Zie tevens zijn brief van 19-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 445). Ook F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 9, 23-10-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

173) H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 17-11-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464). R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van Athlone, 1-12-1739 (RAU, AHAm, II, nr. 259).

174) F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 4-1-1740. Zie tevens zijn brief van 14-12-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 445). Verder: R. van Reede van Ginckel aan H. van Nassau douairière van

Van Reede van Ginckel was het hier niet mee eens. De goederen van Amerongen waren meer dan *f* 500.000 waard. Athlone bezat dus na aftrek van de schulden in ieder geval ruim *f* 300.000. Bovendien was daar nog het grote en mooie huis Amerongen zelf, de heerlijkheid en de regalia. De voorouders van de jongeman hadden wel minder bezeten toen zij in het huwelijk traden. Athlone zou waarschijnlijk na niet al te lange tijd tot het college van de Utrechtse ridderschap worden toegelaten, hetgeen hem ongeveer *f* 5.000 per jaar aan commissies en dergelijke zou opleveren. Hij zou bij het overlijden van zijn moeder *f* 4.000 aan jaarlijkse renten ontvangen. Na de dood van zijn tantes zouden daar *f* 2.000 per jaar bijkomen. Van Reede van Ginckel vond het onjuist zijn neef rijker voor te stellen dan deze was. *Gens de qualité* mochten zo niet handelen. Men deed er volgens hem verkeerd aan in termen van de vermogens van de *pairs d'Angleterre* te denken. Dergelijke figuren trof men nu eenmaal niet aan in de Republiek, ook al bezat Athlone dan nog zo'n mooie titel. *Ainsi un gentilhomme, qui à 23 ans a les biens de mon neveu sans conter ce qu'il doit encor heriter de sa mere, et ce qui luy pouroit venir avec le tems d'ailleurs, peut etre consideré chez nous comme accommodée* 175). Van Reede van Ginckel verdacht de familie Van Wassenaer van Duyvenvoorde ervan hem ertoe te willen brengen reeds tijdens zijn leven de goederen van Middachten aan zijn neef over te dragen. Hij voelde daar echter niets voor. Het moest voldoende zijn dat de jongeman testamentair als zijn erfgenaam was aangewezen. Van Reede van Ginckel nam daarom het besluit klare taal te spreken *pour couper le neux gordiens à tout ces subtilités et finesses*. Hij zond ook aan Van Wassenaer van Doeveren een gedetailleerd overzicht van de inkomsten van Amerongen met het verzoek dat aan mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde voor te leggen 176).

De douairière Van Wassenaer van Duyvenvoorde kon nu constateren dat de inkomsten van de goederen van Amerongen na aftrek van de rentebetalingen en dergelijke niet bepaald indrukwekkend waren. Zij realiseerde zich bovendien dat Athlone nog geen regeling voor het erfdeel van zijn zuster had getroffen. De jongeman kwam klaarblijkelijk financieel heel wat te kort om op dezelfde voet te kunnen leven zoals haar dochter dat gewend was. Het was tenslotte niet duidelijk of Van Reede van Ginckel zich tot een financiële ondersteuning van het jonge paar wilde verplichten. Athlone mocht dan wel in de gunst van zijn oom staan en een goed vooruitzicht op diens erfenis hebben, maar dat bood niet voldoende zekerheid. Het was immers nog altijd mogelijk dat Van Reede van Ginckel zelf trouwde. Mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde weigerde onder deze omstandigheden dan ook haar toestemming tot een huwelijk te geven 177).

Athlone, 26-12-1739 (RAU, AHAm, II, nr. 258). F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 4-12-1739 (RAU, AHAm, I, nr. 464).

175) R. van Reede van Ginckel aan F. W. Torck, 16-1-1740. RAU, AHAm, I, nr. 430.

176) R. van Reede van Ginckel aan U. W. van Wassenaer van Twickel, 2-4-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 430). U. W. van Wassenaer van Twickel aan R. van Reede van Ginckel, 3-3-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465).

177) A. M. Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde aan C. L. van Wassenaer van Doeveren, 26-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465). C. L. van Wassenaer van Doeveren aan R. van Reede van Ginckel, 26-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465). F. W. Torck aan R. van Reede van

Athlone was door deze weigering aanvankelijk zeer uit het veld geslagen. Hij verzocht zijn oom hem toch niet in de steek te laten in een zaak *qui me tient si fort à coeur et que vous seul pouvez redresser* 178). De jongeman hoopte dat zijn oom bereid zou zijn hem in het geval van een huwelijk een jaargeld uit te keren. Athlone meende terecht dat de familie Van Wassenaer van Duyvenvoorde daarmee genoeg zou nemen en niet serieus van plan was geweest op een overdracht van de goederen van Middachten reeds tijdens het leven van Van Reede van Ginckel aan te dringen. Torck trachtte zijn vriend eveneens tot een dergelijk jaargeld voor Athlone, *le chef de la maison*, over te halen. Van Reede van Ginckel moest zich volgens hem toch realiseren op welke voet men in het huis van mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde leefde en hoe zeer trouwens in het algemeen de levensstijl vergeleken met zo'n veertig jaren geleden was veranderd. Hij hoopte dat zijn cousijn ertoe zou bijdragen het huwelijk alsnog mogelijk te maken. *Si mon frere n'avoit pas eu la bonté de le faire considerablement, je n'aurois jamais reussi et je ne puis que justifier une mere qui ne marie sa fille qu' à moins elle ne puisse vivre sans embarras* 179). Van Reede van Ginckel was trouwens ook geenszins van plan zijn neef in het geval van een huwelijk een jaargeld te ontzeggen. Hij achtte het echter gewenst dat de jongeman voorlopig ook zelf geen verdere pogingen ondernam en naar Berlijn terugkeerde. Zo geschiedde het ook. Athlone vertrok in februari 1740 *veritablement amoureux* 180) naar de stad aan de Spree, waar zijn oom zich alle moeite gaf om het hem naar de zin te maken. Hij zag zijn *belle pas* na ongeveer anderhalf jaar terug.

Deze langdurige scheiding was weliswaar voor Athlone persoonlijk niet altijd aangenaam 181), maar heeft uiteindelijk voor hem toch heilzaam gewerkt. De andere kandidaten die naar de hand van mademoiselle Louise hadden gedongen, vielen gedurende die tijd af om een of andere reden. Zo kon het gebeuren dat Willem Bentinck van Rhoon, die grote invloed op zijn stiefzuster had 182), vanaf het voorjaar van 1741 ondanks eigen huwelijksmisère 183) voorzichtig pogingen tot bemiddeling tussen de families Van Wassenaer van Duyvenvoorde en Van Reede ondernam 184). Dit had tenslotte tot gevolg dat Athlone in de herfst van 1741 opnieuw zijn opwachting in 's-Gravenhage mocht maken 185). Hij wist het toen met ondersteuning van Bentinck, Torck en Van Wassenaer van Doeveren al spoedig zo ver te brengen dat zijn oom in

Ginckel, 26-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465). F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 28-1-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 445). H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 13-5-1740 (RAU, AHAm, I, nr. 465).

178) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 29-1-1740. Zie tevens zijn brieven van 26-1 en 16-2-1740. RAU, AHAm, I, nr. 464, 465.

179) F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 16-2-1740. RAU, AHAm, I, nr. 445.

180) Zie n. 179.

181) F. W. van Reede van Athlone aan H. van Nassau douairière van Athlone, (?) -7-1741. RAU, AHAm, II, nr. 259.

182) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, (?) -10-1741. RAU, AHAm, I, nr. 466.

183) H. Haasse, *Mevrouw Bentinck of Onverenigbaarheid van karakter. Een ware geschiedenis* (Amsterdam, 1978) passim.

184) W. Bentinck van Rhoon aan R. van Reede van Ginckel, 25-4-1741. RAU, AHAm, I, nr. 466.

185) F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 3-9-1741. RAU, AHAm, I, nr. 445.

een brief aan mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde zelf voor hem om de hand van haar dochter kon vragen. Van Reede van Ginckel schreef de douairière dat mademoiselle Louise zijn neef zowel door haar persoonlijke eigenschappen als door haar *naissance* gelukkig zou maken. Het ging volgens hem hier om *un mariage qui me regarde si pres par les liens du sang et par une affection que le dit comte a seu gagner par sa modestie, attantion et si j'ose m'exprimer par un conduite digne de sa naissance* 186). Het is kenmerkend dat Van Reede van Ginckel in zijn brief de nadruk legde op de adellijke geboorte van de jongelieden. Het was echter even typerend dat mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde hier weliswaar een welwillende brief op terugschreef, maar daarin tevens opmerkte dat zij zich ervan verzekerd hield dat Van Reede van Ginckel op grond van zijn goede gezindheid ten aanzien van Athlone de verdere gang van zaken zo zou dirigeren *qu'il soit hors de tout embarras et que tout pouras estre réglé de maniere à me donner la tranquillité que j'aurai pris toute les precautions qu'une mere tendre doit prendre en établissant ces enfants* 187). De douairière gaf dus in feite slechts op voorwaardelijke wijze haar toestemming tot een huwelijk. Het ja-woord van haar dochter was eveneens voorwaardelijk geformuleerd. Dit betekende dat de definitieve toestemming tot een huwelijk pas gegeven zou worden nadat eerst het huwelijkscontract tot wederzijdse tevredenheid zou zijn opgesteld en Athlone tevens een financiële regeling met zijn moeder en zuster had getroffen 188).

De onderhandelingen over de huwelijkse voorwaarden verliepen moeizaam en strict zakelijk. Het ging in dit verband om vragen als bijvoorbeeld wat de aanstaande echtgenoot of echtgenote bij het overlijden van zijn gade of haar gemaal met of zonder aanwezigheid van kinderen van de aangetrouwde familie zou ontvangen. Mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde wenste met het oog op een maximum aan zekerheid voor haar dochter het huwelijkscontract zo nauwkeurig mogelijk te formuleren. Er deden zich hierbij overigens geen onoverkomelijke problemen voor nadat Van Reede van Ginckel zich had verplicht het jonge paar *f* 1.500 per jaar uit te keren. De douairière Van Wassenaer van Duyvenvoorde was bereid een jaargeld van *f* 2.500 te geven 189). Zij wilde het huwelijkscontract evenwel pas ondertekenen nadat ook de financiële regeling tussen Athlone en zijn moeder en zuster zou zijn tot

186) R. van Reede van Ginckel aan A. M. Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde, 25-10-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 606). Zie tevens: R. van Reede van Ginckel aan F. W. Reede van Athlone, 25-10-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 606). R. van Reede van Ginckel aan W. Bentinck van Rhoon, 25-10-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 430). R. van Reede van Ginckel aan F. W. Torck, 25-10-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 430). F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, (?), 10-10-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 466).

187) A. M. Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde aan R. van Reede van Ginckel, 3-11-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 466). Zie tevens F. W. Torck aan R. van Reede van Ginckel, 3-11-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 445).

188) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 21-11, 8-12-1741, 16-1, 7-2-1742 (RAU, AHAm, I, nr. 466, 467). W. Bentinck van Rhoon aan R. van Reede van Ginckel, 7-12-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 467).

189) F. W. van Reede van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 15-12-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 466). R. van Reede van Ginckel aan A. M. Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde, 26-12-1741 (RAU, AHAm, I, nr. 429). Het document met de huwelijkse voorwaarden tussen F. W. van Reede van Athlone en L. I. H. van Wassenaer van Duyvenvoorde, 13-4-1742 (RAU, AHAm, II, nr. 302).

stand gekomen. Wat die regeling betrof was het van belang dat Jan Maximiliaan van Tuyll van Serooskerken namens zijn in 1739 gehuwde vrouw Ursula Christina Reinira van Reede berustte in een erfdeel van *f* 20.000 tegen afstand van alle verdere aanspraken op de Amerongense goederen, in plaats van de *f* 25.000 waarop zij volgens zijn broer Van Tuyll van Serooskerken van Zuylen aanspraak zouden hebben kunnen maken. Lady Athlone vond het jammer dat haar schoonzoon Jan Maximiliaan niet een groter bedrag zou krijgen, *car sa femme est mon enfant aussi bien que mon cher fils* 190). Zelfs de *f* 20.000 betekenden voor graaf Athlone een niet gering offer, dat hij alleen maar had kunnen brengen nadat zijn moeder van een uitkering ineens van *f* 12.000 had afgezien en met een jaargeld van *f* 500 in plaats van *f* 1.000 had genoeg genomen. Lady Athlone bleef slecht bij kas. Zij had weliswaar ruim *f* 3.000 van een overleden broer geërfd, maar de uitbetaling hiervan liet op zich wachten. Dit was des te onaangenamer omdat zij door de afstand van haar recht op het vruchtgebruik van de Amerongense goederen een huurhuis in Utrecht had te betrekken. Van Reede van Ginckel zou haar tenslotte *f* 1.000 moeten voorschieten opdat zij met enige allure de huwelijksvoltrekking kon bijwonen. Athlone zelf mocht *f* 4.000 van zijn oom lenen teneinde zijn noodzakelijke extra-uitgaven (onder andere *f* 2.500 aan juwelen voor *la belle*) te kunnen opvangen. Van Reede van Ginckel reageerde ook welwillend op zijn verzoek om zijn kandidatuur voor een na enige sterfgevallen opnieuw noodzakelijk lijkende uitbreiding van het aantal leden van het college van de Utrechtse ridderschap te ondersteunen, hoewel dit pas drie jaren later het gewenste gevolg zou hebben. Mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde volgde de onderhandelingen van haar aanstaande schoonzoon met diens familieleden op de voet. Zij toonde daarbij regelmatig haar bezorgdheid over zijn verwarde financiële situatie. Er dreigde zelfs nog even een kink in de kabel te komen toen Jan Maximiliaan van Tuyll van Serooskerken met de pretensie voor de dag kwam te willen delen in het geld van de renten voor de tantes wanneer die niet meer behoeften te worden uitgekeerd. Gelukkig werd hier echter een compromis voor gevonden. Zo gaf mevrouw Van Wassenaer van Duyvenvoorde dan toch haar definitieve toestemming 191). Nadat het huwelijkscontract getekend was konden eindelijk 2 mei 1742 in Voorshoten de klokken ter ere van het jonge paar worden geluid.

Van Reede van Ginckel mocht hopen dat nu met Gods zegen het voortbestaan van zijn geslacht was gewaarborgd.

190) H. van Nassau douairière van Athlone aan R. van Reede van Ginckel, 2-2-1742. RAU, AHAm, I, nr. 467.

191) Brieven van F. W. van Reede van Athlone, H. van Nassau douairière van Athlone, A. M. Bentinck douairière van Wassenaer van Duyvenvoorde, J. M. van Tuyll van Serooskerken, F. W. Torck, M. Luls, R. van Utenhove van Nieuw Amelisweerd, J. L. van Hardenbroek van Vliet, F. J. van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh, U. W. van Wassenaer van Twickel en R. van Reede van Ginckel in RAU, AHAm, I, nr. 445, 466, 467, 606, AHAm, II, nr. 258, passim. 'Extract maaggescheidt tusschen de hoog ed. welgeb. heer jonker Frederik Guillaume van Reede en de hooged. welgeb. heer jonker Jan van Tuyll van Serooskerken' (RAU, AHAm, II, nr. 300). 'Papieren door Frederik Guillaume van Reede overgelegd om als lid der ridderschap van Utrecht te worden verkosen' (RAU, AHAm, II, nr. 300).

Slotbeschouwing

Een van de duidelijkste leemten in onze geschiedschrijving is het gebrek aan moderne studies over de levenssfeer en de financieel-economische achtergronden van de adel in de zeventiende en achttiende eeuw (192). De voorstelling van een burgerlijke Republiek der Verenigde Nederlanden heeft de historici zo zeer in haar ban gehad dat zij ten aanzien van deze maatschappelijke groep meestal volstonden met een aantal simplistische generalisaties. Op deze wijze komt men echter niet veel verder dan een reeds in 1672 verschenen Hollands pamflet dat verachtelijk sprak van een *kalen adel* in de landgewesten. Ik heb mij dan ook doelbewust beperkt tot een beschrijving van de levenssfeer van een belangrijke adellijke familie en haar verwanten gedurende een aantal decennia van de eerste helft van de achttiende eeuw. Het meest opvallend leek mij hierbij dat noch de typering van een economisch ingeslapen adel noch die van een 'gentilhommeur bourgeoise' bruikbaar waren. We zagen dat Van Reede van Ginckel en de zijnen aan de ene kant een gezonde dosis zakelijk inzicht bezaten en naar middelen zochten om zich te verrijken, maar dat zij aan de andere kant overtuigd bleven van de essentiële betekenis van de adellijke geboorte. Deze vermenging van eigenschappen was eveneens te constateren bij hun opvoedingspatroon. De adellijke jongelieden dienden enerzijds met voldoende inzet te studeren opdat zij later niet door burgerlijke concurrenten op het stuk van competentie voorbijgestreefd zouden worden, maar moesten anderzijds zich de levensstijl van een ware edelman eigen maken en voor alles zich gedragen naar de erecode van een *honnête homme*. Een dergelijke vermenging van eigenschappen werd tenslotte ook bij de huwelijkspolitiek van de Van Reede's aangetroffen. Louise van Wassenaer van Duyvenvoorde was in de ogen van Van Reede van Ginckel niet alleen om financiële redenen een goede 'partij' voor zijn neef en erfgenaam. Dergelijke redenen waren natuurlijk geenszins onbelangrijk. Verschillende adellijke families hebben doelbewust de Amsterdamse bruidsmarkt opgezocht ten einde hun financiële positie te herstellen of te consolideren. In wezen ging het hierbij overigens om het reeds oude verschijnsel van hypergamie van dochters uit rijke commerciële kringen. De volksmond sprak niet voor niets van blaazen vergulden. Hoe belangrijk het materieel motief echter ook voor de huwelijkspolitiek van de Van Reede's geweest mocht zijn, het was toch niet alles overheersend. De aangezochte jongedame was immers juist door de combinatie van uitstekende materiële vooruitzichten en een magnifieke *naissance* een uitermate aantrekkelijke 'partij'. Indien we ons dan nog realiseren dat men in deze kringen over het algemeen een onderscheid maakte tussen de huwelijksmogelijkheden voor adellijke jongens en meisjes, waarbij smalend werd afgegeven op de *bourgeoisie* van een Vlissingse jongeman die naar de hand van een adellijke jongedame dong, dan lijkt het niet ongewenst om de traditionele voorstelling van een burgerlijke Republiek der Verenigde Nederlanden wat sceptischer te bezien (193).

192) In 1981 is evenwel verschenen de Groningse dissertatie van H. Feenstra, *De bloeitijd en het verval van de Ommelandse adel, 1600-1800*.

193) Zie tevens Aalbers, 'Factieuze tegenstellingen', 416.

Reinier van Reede van Ginckel (1678-1747) en Frederik Willem van Reede van Athlone (1717-1747).

Godard van Reede,
eerste graaf van
Athlone

x

Ursula Philipotta
van Raesfelt

Margaretha van Reede

x

Johan Hendrik van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh

Een van hun kinderen

o Frederik Johan van Isendoorn à Blois van de Cannenburgh

x

Anna Margaretha van Elderen

Frederik Christiaan van Reede, tweede graaf van Athlone

x

Henriëtte van Nassau van Zuylenstein

Hun kinderen

o Godard Adriaan van Reede, derde graaf van Athlone

o Frederik Willem van Reede, vierde graaf van Athlone

x

Louisa Isabella Hermelina van Wassenaer van Duyvenvoorde

o Ursula Christina Reinira van Reede

x

Jan Maximiliaan van Tuyll van Serooskerken

Anna Ursula van Reede

x

Dirk Wouter van Lynden van Hemmen en Blitterswyck

Twee van hun kinderen

o Frans Godard van Lynden van Hemmen

x

Constantia Isabella van der Muelen

o Godard van Lynden van Blitterswyck

x

Johanna Elisabeth van Haersolte

Reinira van Reede, juffrouw van Lievendaal

Jacoba Salomé van Reede, reeds in 1706 overleden

x

Pierre Ignace de Corswaren van Niel

Godard Adriaan van Reede van Herreveld

x

Maria van Nassau van Zuylenstein

Een van hun kinderen

o Godard Adriaan van Reede van Herreveld

Agnes van Reede, tot 1722 juffrouw van Elst

x

Johan Philip Christoffel van Keppel van Stoevelaar

Reinier van Reede van Ginckel

Jacob van Reede van Elst

Willem van Reede, reeds in 1706 overleden

Dorothea van Reede, juffrouw van Middachten

Hester van Reede, tot 1725 juffrouw van Ginckel

x

Herman Otto von Asbeck

Louisa Isabella Hermelina van Wassenaer van Duyvenvoorde (1719-1756)

Jacob van Wassenaer
van Duyvenvoorde

x

Jacoba van Liere

Arent van Wassenaer van Duyvenvoorde

x

Anna Margaretha Bentinck, halfzuster van Willem Bentinck
van Rhoon en van Charles Bentinck van Nienhuijs

Hun kinderen

o Anna Sophia van Wassenaer van Duyvenvoorde

x

Frederik Hendrik van Wassenaer (later van Wassenaer van Catwyck)
Hun dochtertje Hermelina Carolina van Wassenaer,
juffrouw van Voorschoten

o Jacoba Maria van Wassenaer van Duyvenvoorde

x

Frederik Willem Torck van Heerjansdam,
jongere broer van Lubbert Torck van Rosendael

o Jacob Jan Brilanus van Wassenaer van Duyvenvoorde

o Willem Arent Bredanus van Wassenaer van Duyvenvoorde

o Louisa Isabella Hermelina van Wassenaer van Duyvenvoorde

x

Frederik Willem van Reede, vierde graaf van Athlone

o Jacob Willem van Wassenaer van Duyvenvoorde

Marie Pieternelle van Wassenaer

Louisa Emilia van Wassenaer

Willem van Wassenaer van Dam

x

Hermelina Petronella Schaep van Dam

Twee van hun kinderen

o Jacob Herman van Wassenaer

o Frederik Hendrik van Wassenaer
(door zijn tweede huwelijk van Wassenaer van Catwyck)

x

1. Anna Sophia van Wassenaer van Duyvenvoorde
2. Seijna Jacoba Isabella van Wijhe van Catwyck

Jan Gerrit van Wassenaer van Rosenberg

x

Maria Jacoba van Liere

Jacob Emmery van Wassenaer van Zuid-Waddinxveen

x

Anna Cornelia Martina van Baerle

Carel Lodewijk van Wassenaer van Doeveren

x

Marie Louise des Villates